

В. 201 / 2

ДРІБНА БІБЛІОТЕКА.
IV.

ГОРДОН БАЙРОН.

КАІН

містерія в трьох діях,

переклав

Іван Франко.

Ціна 20 кр.

ЛЬВІВ, 1879.

З друкарні Товариства імени Шевченка,
під зар'яд. К. Беднарського.

1.504

Особи містеріји.

МУЖЧИНИ: Адам. Каїн. Авель.

ЖІНКИ: Ева. Ада. Цілья.

ДУХИ: Ангел господній. Льюціфер.

Містеріја (релігійна драма) „Каїн“ написана 1821 р.
і присьвячена автором Вальтерови Скотови.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И-35019

и 9385

Д І Я І.

- Адам** Боже, премудриј, вічниј бесконечниј!
Ти, шчо з нічого всемогушчим словом
На водах сьвітло сотворив, о честь ти!
Зі сходом сонця слава ти, Jegovo!
- Ева** Боже, ти день назвав, і день від ночі —
Передше нероздільні — відділив,
І води розігнав і серед них
Сухују землю утвердив, — о честь ти!
- Авель** Боже, ти все, шчо видим, сотворив:
Огонь і море, землю, воздух, день
І ніч і ті сьвітила, шчо раз сьвітло
Раз тінь приносят, а між ними ј нас,
Шчоб ми втішались вічнов јіх красоју,
Тебе і јіх любили, — честь ти, слава!
- Ада** Боже предвічниј, отче всего сьвіта!
Ті найкращчі, најліпші є твојіх творів,
Над все любими, тільки не над тебе, —
Дај ми любить тебе і јіх! О честь ти!
- Цільья** Боже, шчо все благословиш і любиш,
А прецінь-є дав змији залізи ј вигнать
З рају вітця і матір, — хорони нас
Від всего злого! Честь ти, честь і слава!
- Адам** Мій старшиј сину, Каін, ти мовчиш?
Каін Шчо мају говорити?
Адам Помолись.

Каїн Чи ж не молились ви?
Адам О, так, сердечно!
Каїн І голосно, — ја чув вас добре.
Адам Ј Бог нас
Почује, надіюсѣя твердо.
Авель Амінь!
Адам Но ти, мій сину, чом нічо не говориш?
Каїн Вольу мовчати.
Адам А чому волиш?
Каїн Ніщо просить.
Адам І дякувать нізашчо?
Каїн Нізашчо.
Адам Не жиєш хіба?
Каїн А вмерти
Хіба не мушу?
Ева Ах, ось знов ті плоди
Заказаного дерева!
Адам І знов
Ми кушаєм їх! Боже, чом садив
Ти дерево знанья?
Каїн Чом ви не јили
Із дерева житья? Тодіб нічо
Не погубило вас.
Адам О сину мій,
Не говори так, то змијі слова.
Каїн Ну, тај шчо в них? Змија сказала правду:
Було, бач, дерево знанья, було
І дерево житья. Знанье добро
Ј житье добро. Чи ж можут бути злом
Обоје враз?
Ева Мій сину, ти так кажеш
Як ја казала грішна, шче заким
Ти вродивсь. Не відновјуј мого горья
Сими словами! Много ја терпіла.

- Најже не бачу хоть своју дитину
По за рајем в тіј саміј вражіј сіти,
Щчо нас в рају обпутала! Вдовольујсь
Тим, шчо ту је. Коб ми в рају то знали, —
Не гризсьа б ти тепер! Ох, сину міј!
- Адам** Но помолившисьа, ходімо кожде
До свејі праці, — не тьажка вона,
Та всеж конечна. Та земля дівича
Плід шчедро родит і без много поту.
- Ева** Міј сину Каін, — гльань, як твіј отець
Спокіјіј, тихіј! Жиј і ти, як він. (Адам
і Ева відходьат.)
- Цільльа** Ти так не хочеш, брате міј?
Авель По шчо
Та хмара на чолі у тебе, Каін?
Вона тобі нічого не поможе,
Лиш гнів предвічного на тебе стьагне.
- Ада** О Каін, лубіј, — чи ј на мене ти
Гнівніј?
- Каін** Ні, Адо, ні! Ја хочу сам
Остатись хвильку. Авель — в мојім серци
Болит шчось, — але то мине! Јди, брате,
Наперед — ја сејчас пријду. Ј ви, сестри
Ідіт, не стіјте! Ви так ніжні, тихі, —
Нізашчо гніватись на вас! Сејчас
Пријду!
- Ада** Як ні, то ја пријду сьуда,
По тебе.
- Авель** Брате, супокіј небесніј
Нај вкрије духа твого! (Авель, Цільльа і Ада
відходьат.)
- Каін** (сам) Ось житье!
Роби! А дльа чого? Бо міј отець
В рају не всидівсь. Шчо міні до того?

Мене шче не було тоді, — не персь ја
На сьвіт, не лубју також сеї жині,
Јаку тепер веду. Пошчо отець
Змиї і жінці давсьа на підмову?
А давсьа, — так за шчо ж міні терпіти?
І шчо за грїх? Таж дерево росло, —
Чом не дльа него? А јак ні, — пошчо
Бог посадив го близько него, в рају
На самїј середині? Вни на те
Усе одно лиш кажут, јак спитај јїх:
Бог так хотїв, і добре так було.
Хто зна' чи добре? Чи, јак він всесильнїј,
То мусит бути ј добриј? Ја лиш овоч
Усего бачу, — а він страх гїркиј,
І ја го мушу јїсти за грїх других. —
Но хто се там? До ангела подібнїј,
Понуриј лиш, сумнїшиј із лицьа
Неземнїј дух. Но ја — чогож дрожу?
Чи ж бојусь бїльш јого, нїж других духїв,
Котрих шчодень з мечом огнистим бачу
При вході рају? Часто ја круг него
Змерком повзу, шчоб гльанути хоть раз
В тој сад — моју батьківщину правдиву,
Заким не вкрије нїч високі мури
І дерева сьвјаті, шчо зносят гордо
Вершки свої над стїни неприступні.
Меч ангелїв огнистиј не льакаје
Мене; чогож дрожу ја перед тим,
Шчојде сьуда? здајесь від них він дужшиј, —
Не меньш хорошиј, та не так хорошиј
Јак був або мїг бути; сум јакїсь
Мутит јего красу. Чи може бути?
Чи ж сум можливиј не лиш у лудеј?
Но ось він.

- Льуцифер** Смертнику!
Каїн А ти хто, духу?
- Льуцифер** Пан духів.
Каїн Шчо? Пан духів, — і ти духів
Покинув і ту с порохом говориш?
- Льуцифер** Я знају мисли, шчо тој порох мислит,
Я друг јого і жаль міні јего.
- Каїн** Шчо? Мојі мисли знајеш?
Льуцифер А хіба се
Не мисли всіх, котрі спосібні мислить?
Сеж іменно безсмертна часть твојејі
Істоти мислит!
- Каїн** Як? безсмертна часть?
Про нју не знају. Нерозумниј батько
Не скоштував із дерева життя,
А лиш із дерева знанья вкусив
За швидко, через матери намову,
А плодом сего — смерть.
- Льуцифер** Вони збрехали.
Ти будеш жити.
- Каїн** Я ј жију, но лиш
На те, шчоб умерети; і не бачу
В житю нічо, про шчо бим смерти мав
Бојатись. Тільки вроджениј наклін,
Гидкиј, але непоборимиј потяг
Держит мја при житю. Усе ми збридло,
І сам ја збрид собі, а вмерти годі.
Так ја жију. О, радшеб ја не жив ніколи!
- Льуцифер** Жијеш і мусиш вічно жить! Не вір,
Шчо прах сеј, іс котрого ти повстав,
Шчо се житье! Він шчезне, — ти останеш
Таким, як јесь.
- Каїн** Таким? чому не більшим?
Льуцифер Може таким, як ми.

- Каїн** Якiж ви ?
Льуцифер Вічні.
- Каїн** Шчасливі ви ?
Льуцифер Ми сильні.
- Каїн** А шчасливі ?
Льуцифер Ні. Хібаж ти шчасливі ?
Каїн Як ја могу
Шчасливіј бути ? Гльань на мене !
Льуцифер Бідна
Пилино, — думајеш, шчо ти нешчасна !
Ти !
- Каїн** Ја нешчасніј ! Але ти, з усеју
Твојеју силоју, хто ти такіј ?
Льуцифер Ја тим хтiв бути, шчо тебе створив, —
Ја б не таким тьа був створив, јак јесь.
Каїн Ти наче бог, і мајже...
Льуцифер Ја не бог.
Не вдáлося мiні зробитись богом, —
Остану тим, чим ја наравду је.
Вiн побiдив, нехај панује.
- Каїн** Хто ?
Льуцифер Тој, шчо Адама сотворив і земљу —
Каїн І небо ј все, шчо је в нiм. Чув ја часто
Се в шiсьньах ангелiв, в молитвах батька.
- Льуцифер** Вни молятсьа ј спiвајут так, бо мусьат, —
А нi, то станут тим, чим серед духiв
Ја, а чим ти серед льудеј.
- Каїн** А чим ми ?
Льуцифер Ми душі, шчо своју безсмертнiсть чујем,
Ми душі, шчо всесильному десноту
В лице предвiчне гльадимо і сьмiло
Говорим: зло твоје добром не буде !
Вiн сотворив нас — сам то каже, ја
Не знају і не вiрју — но не може

Раз сотворивши умертвити нас,
Бо ми безсмертні; — так, він сего хоче,
Щоб мучить нас! Лишім го! Він великі,
Но в своїй величчї не щасливіші,
Ніж ми в борбі. Чи ж доброта зло творит? —
А що він сотворив крім зла? Лишім го!
Най з свого трону, в безмірі самотній
Сьвіти він творит, щоб не так його
Давила вічність бесконечно довга
І непроглядна, сіра самота!
Най сіє звізди! — А джеж він оден
Тиран незнівошчими, необнати.
Як би він міг сьа знищити, — се було б
Для него щастє більше від всіх щастє,
Які він другим уділив! Нехај
Панує ј сам ще множит своје горе!
В людєј і духів је хоть співчутє;
Ми разом терпимо, — і наші муки,
Хоть незлічимі, через то лекшајут!
Но він, — всесильні, а нужденні! Творець,
А в горьу! Вічно лиш творити мусит
Раз в раз творити!....

Каін

Ти таке говориш,
Як ті гадки, що здавна, мов кризь сон
І в мене мелькали. Не міг ніколи
Ја погодити те, щом бачив, с тим,
Щом чув. Отець і мати вповідали
Про змійі, древа, овочі; ја бачу
Вхід того, що вни рајем звут — при нім
З мечем огнистим ангел — вартови,
Що не впуска мене ні јіх; ја чују
День в день утому і гадки пекучі,
І бачу сьвіт, серед котрого ја
Немов шчезају; а гадки у мині

Встајут такі, шчо, бачитесьа, моглиби
Перемочи весь сьвіт. І думав ја сам в собі:
Се ја лиш так нещасниј. Батько мій
Надломаниј, і мати вже забула
Про жадобу знанья, шчо не бојітсьа
Ј прокльятъа вічного. Мій брат хлопчина,
Пастух хорошиј, с свејі череди
Всі первачки жертвује тому, шчо
Сам наказав земли — давать нам плоди
Без поту. Цільльа, наче ранна пташка
Виспівује подьяку богу. Навіть
Моја сердечна, луба жінка, Ада
Не розуміе тих думок, шчо так
Давјат мене. Ніколи не стрічав ја
Істоти, шчо б була міні подібна.
Нехај і так! Вольу здружитись з духом!
Льуціфер Як би не був ти вже готов душеју
Дльа мојејі дружби, — ніколи б ја
Не став перед тобов, як стоју осьь.
Досить булоб змијі, шчоби тебе
Підмовить так, як матір.

Каін

Га, то ти се

Підмовив матір?

Льуціфер

Ја не підмавлъяју

Нікого, — тільки вказују, шчо правда.

Чи ж не було то дерево знанья?

А дерево житья хібаж було

Без плодів? Чи ж наказував ја Еві

Не јісти з него? Ја хіба всадив

Заказані ті дерева близь них,

Невинних, і в невинности цікавих?

Ні, ја би був богів із вас зробив!

Се сам він вигнав вас, дльа того вигнав,

„Шчоб ви не зјіли з дерева житья

І не були богами, — так як ми!⁴
Хібаж се не його слова?

Каїн

Його, його, —
Я чув їх так від тих, котрі їх чули
У громах.

Льуцифер

Хтож ту дѣмон був? Чи тої,
Котриї життя не дав вам? Чи знов тої,
Що був би вічне вам життє вділив
І щастєє ї силу і знаньє?

Каїн

О, шчоб вни
Були з обох дерев вкусили плодів,
Або не тикали їх зовсім!

Льуцифер

Шчож,
Оден вже ваш, а другиї буде ваш.

Каїн

Як?

Льуцифер

Будьте тим, чим єсьте вже — Його
Противниками. Духа не убє
Ніјака сила, скоро дух тої хоче
Тим бути, чим повинен — осередком
Цілого сьвіта. Він повстав на то,
Шчоб панувать.

Каїн

То се не ти звів Еву?

Льуцифер

Я? Бідниї праху! А по що? І як?

Каїн

Вони говорять: та змија, то дух був.

Льуцифер

Хто „вни“? Та м тої не записав так сего, —
А він гордиї, фальшивити не стане;
То лиш великиї людськиї страх і гордість
Дрібна складає власну нізьку слабість
На духів. Змиї був змиї, нічого більше, —
Але ї не менче, як вони самі:
С природи порох, як вни, но мудріїшиї,
Бо перемовив їх і бачив, шчо
Знаньє затруло їх дрібну утіху.
Чиж ја би зичив вид істот смертельних?

Каїн Но бувже демон в тії змиї якийсь?
Льуціфер Ні, — вна лиш в Евї демона збудила
Язиком своїм хитрим. Я ти кажу:
Змија була не шчо більш, як змија.
Спитај хоч ангела, шчо стереже
Дерев таємних. Може як пројдут
Літ тисьачі над вашими кістками,
Колись який син тих будушчих літ
Пристроїт в казку грїх тої і надасть
Міні тот вид, котримсья бриджу ја,
Як бриджусь всім, шчо перед Тим сьа хилит,
Котриј на то лиш сотворив істоти,
Шчоб догодити власніј гордоті.
Ми видим правду і все правду кажем.
Твої безумні родичі з м и я
Послухали і впали. Пошчо ж д у х а м
Зводити јіх? І шчо в тіснім тім рају
Було таке, шчоб зависть в н а с збудило,
В духах, шчо сьвіт веєь... Та шчо то јказати —
Тиж сего всего розуміть не можеш
Помимо дерева знанья.

Каїн Но все,
Щчо про знанье ти кажеш, р а д ја знати,
Б а ж а ј у знати і с п о с і б н и ј знати.

Льуціфер І мајеш сьмілість бачити?
Каїн Стрібуј.

Льуціфер Побачить смерть?
Каїн Ніхто шче јі не бачив.

Льуціфер А прецінь всіх вас где вна.
Каїн Батько каже,
Шчо вна страшенна; мати слізми плаче,
Як лиш згадать про ньу, а Авель зносить
До неба очи; Цільльа похильяєсь
Молитви шепчучи, а Ада тихо

Глядит на мене.

Льуціфер
Каїн

А шчо ж ти?

Мене

Пальат, давјат несказані гадки,
Як лиш почују про ту смерть всесильну,
Котріј, здаєсь, ніхто з нас не ујде.
Скажи, мож з нев боротись? Хлопцем шче
Боровсьа ја дља забавки із львом
Аж поки ревучи не втік ми з рук.

Льуціфер

Вона без тіла, але всі тіла,
Шчо зродились з землі — пожре.

Каїн

Ах! Ја

Гадав, шчо вна жива. І як вна може,
Не жијучи сама — житье пожерти?

Льуціфер

Спитај нищчительа.

Каїн

Кого?

Льуціфер

Ну, творцьа! Зви го

Каїн

Як хоч. Він сотворив на те, шчо б нищить.
Не знав ја сего, но і сам так думав,
Як вчув про смерть. Шчо вна таке — не знају,
Но, бачитсьа, страшне шчось. Часто дивјусь
В пусту, нічнују штьму, — визирају
Јејі, а як побачу в штьмі тінь
Від мурів рају, а з за нејі блиск
Від ангельских мечів, — надслухују
Тривожно, чи не јде вна; но враз
С тривоґоју ј тоска давит ми серце —
Пізнати, шчо мја так тривоґит. Але годі!
І відвертав ја втомленіјі очи
Від рідного, утрáченого рају
До тих сьвітил над нами в сіньаві.
Вони такі хороші! Чи і вни вмрут?
Льуціфер Може ј умрут, — но вас переґијут.
Каїн То добре! Ја не хтів би смерть јіх бачить;

Я так їх люблю. Що се — смерть? Я боюсь
Jeji, і чују щось страшного в ній,
Но що, — не знају. Всі ми її підпадем
І злі і добрі. Кажут, що вна — зло;
Що се — зло?

Льуцифер Стати порохом назад.

Каїн А мож се чути?

Льуцифер Не вповім ти того,

Бо ја не знају смерти.

Каїн Будь ја глина

Спокійна — сеж не булоб зле. Бодај ја
Не був ніколи нічим більш!

Льуцифер Мізерне

Бажанье! Сам Адам бажав щось більше:
Знанья!

Каїн Но не житья! Бо дья чоґож не рвав
Плід з дерева житья?

Льуцифер Не мав коли вже.

Каїн Нешчаснїй блуд! Було насамперед
Тој плід зірвати! Но заким знанья
Вкусив, — не знав про смерть. І сам ја, ах!
Jeji не знају, а однако боюсь,
І боюсь, сам не знаючи, чоґо.

Льуцифер А ја все знају і нічо не боюсь.
Знанье, то лік.

Каїн О, дај міні знанье!

Льуцифер Дам, но за одну вимінку.

Каїн Кажи.

Льуцифер Впадь ниць, узнај у міні свого пана.

Каїн Ти не тој пан, котрого чтит мїј батько?

Льуцифер Ні!

Каїн Ти йому подібнїй?

Льуцифер Ні! Ні в чім

Не схожиј з ним і будь не хочу! Рад ја

Чимсь вишчим бути, нижчим, всім, лиш тільки
Не спільником його ані слугою.
Я сам жију, но ја великиј. Многі
Міні підвласні, — більше шче їх буде;
Будь одним с перших ти.

Каін

Ніколи доси

Не кланьавсья ја богу батька мого,
Хоть брат міј Авель часто мја благав,
Щобим ураз з ним жертву му приніс.
По шчо ж ми кланьатись тобі?

Льуціфер

Ніколи

Не кланьавсь ти Јому?

Каін

Јаж ти сказав.

Чи ж шче казать ти? Сам хіба не знајеш?
Хто јому не кланьавсь, кланьавсья міні.

Льуціфер

Каін

Не кланьавсь ја јому ј тобі не вклоньусь.

Льуціфер

Но все ж ти міј слуга. Вже тим ти міј став,
Щчо-с не вклонивсь јому.

Каін

І шчо ж ми с того?

Льуціфер

Се визнајеш ту і — там.

Каін

Відкриј ми тільки

Тажніцьу мојого сутья.

Льуціфер

Ходи,

Куди тья поведу.

Каін

Но ја јти мушу

Орати поле, — бо прирік јем —

Льуціфер

Щчо?

Каін

Зібрати перші плоди.

Льуціфер

А по шчо?

Каін

Враз з Авелем на вівтар їх зложити.

Льуціфер

Тиж мовив, шчо ніколи-с доси шче

Не кланьавсь тому, шчо тья сотворив?

Каін

Так, — але Авель конче упросив мја....

Јего се жертва радше, не моја! —

- І Ада —
Льуціфер Чож ти став?
Каїн Моја сестра,
Враз роджена зо мнов, з одного лона, —
С слезами вимогла на мні ту жертву, —
А ја волљу вклонитись, впасти ниць
Льуціфер Перед ким будь, ніж бачить жеї сльози.
Каїн Ну, добре, — тож ходи зо мнов. Піду.
- (А да входить)
Ада Міј брате, — ја по тебе јду. Година
Утіхи ј супочивку надіјшла, —
Вона гірка нам, як тебе нема.
Ти нині не робив нічо, — но ја
Зробила все за тебе. Спілі плоди
Пишајутся, як світло золоте.
Ходи!
- Каїн** Не бачиш?
Ада Бачу ангела.
Цимало бачила-м јіх; може хоче
Спочити з нами, — то пријем то шчиро.
Каїн Він не такиј, як ті, котрих видајем.
Ада Абож је ј інчі? Все одно, — пријем го,
Як і тамтих. Вони гостили в нас, —
Чи хоче ј він?
- Каїн** (до Льуціфера) Будеш наш гість?
Льуціфер Ти будеш
Міј гість.
- Каїн** Ја піду з ним.
Ада Покинеш нас?
Каїн Так.
Ада І мене?
Каїн О Адо, луба!
Ада Ја

Піду с тобою.

Льуціфер

Ліж не мож іти.

Ада

Хто ти, шчо серце відрива від серця?

Каін

Він бог.

Ада

А як ти знаєш?

Каін

Він говорит

Як бог.

Ада

І змії так говорив — і звів.

Льуціфер

Не звів він, Адо! Чи ж не було справді.

Се дерево знанья?

Ада

Так, нам на горе!

Льуціфер

Знанье — то горе; змії, значит, не звів вас;

А коли звів, то тільки правдоју, —

А правда все сама собов — добро.

Ада

Но все, шчо ми відтак пізнали, — тільки

Нешчастья приносило нам: з рају

Прогнав нас бог — терпіти мусим

Страх і утому, біль і гризоту,

Жаліти того, шчо пројшло, — а того,

Шчо не пријде ніколи — сподіватись.

Не јди с тим духом, Каін! Все зноси,

Як ја, — люби мене, як ја тья любју!

Льуціфер

Більш ніж вітця?

Ада

Так! Но хіба ж се гріх?

Льуціфер

Шче ні. Но буде! Твојім дїтьом вже

Гріхом буде.

Ада

Моја дочка не сьміла б

Льубити Еноха, свогого брата?

Льуціфер

Так як ти Каіна — не сьмітима.

Ада

О боже, вни не мали би льубитись,

Ні плодити льубјачихсья істот?

Хіба не ссали вни з мојејі груди?

Чи він, отець јіх, не родивсь зо мноју

В одніј годині і з одного лона?

- Чи ж ми не любимся? А множачись,
Чи ми не збільшуєм числа істот,
Що будут ся любити, як ми їх любим?
Зваж Каїн, на любов мою, не їди
С тим духом, — се не је пријатељ наш!
- Льуціфер** Гріх, про котриј говорю — не моје
Се діло; він не гріх для тебе, тільки
Гріхом буде потомкам твојім смертним.
- Ада** Що то за гріх, що не је гріх сам в собі?
Чи побічні обставини рішајут,
Що гріх, а що добро? Як так, то ми
Раби —
- Льуціфер** Рабами ј вищі је від вас;
А більші від тих вишчих були б ними,
Як не волілиб свободу і муку
Над гладку гниль ульаглости ј покори
Посеред співів, арф, і самолюбних
Молитв до всемогушчого, тому лиш,
Що він всесильниј, — і то не з любви,
Ні, з самолюбства і страху!
- Ада** Всесильниј
Враз і ласкавиј мусит бути.
- Льуціфер** Видно, —
Бо з рају вигнав вас!
- Ада** Не підводи мја,
Злиј духу красотоју својіх слів!
Як змиј ти гарниј і як змиј фальшивиј!
- Льуціфер** Кажі: правдивиј! Запитај лиш Еву:
Хібаж не знаје вна, що зле, що добре?
- Ада** О мати, мати! Ти зірвала овоч
Згубніјшиј для потомків, ніж для тебе.
Ти ж молодість бодај в рају прожила,
Невинна і щаслива посеред
Щасливих духів; ми, твїј рід, не знајем

Раєськóго шчастьа і окружені
Демонами, шчо зводьат нас у пронасть
Словами божими, і власними
Цікавими, неситими думками,
Так як тебе звела змија в шчасливїй
Необачнїй, дитиннїй сьліпоті!
Мїй ум безсильнїй протів вічного,
Сильного духа сего; ја не можу
Ненавидіти го; гляджу на него
З роскішною трівогою, а прецінь
Від него не втікаю; потьаг сильнїй
В яго очох приковує мїй погляд
Тремтѣачїй до яго лица; у груди
Так живо серце бѣсь; міні чось льачно,
А прецінь шчось мов тьагне мја до него
Все ближче, дужше! Ох, ратуј мја, Каїн!
Чого бојїшсьа? Се не је дух злїй.
Не бог він і не божиј. Херувимів
І Серафимів бачила-м, — но він
Не то, шчо вни.

Каїн
Ада

Каїн

Je шче сильнїші духи,
Архангели!

Льуціфер
Ада
Льуціфер

Ј шче ј від них сильнїші.
Но не сьвјатїші.

Ада

Льуціфер

Јак невольа ј сьвјатїсть
Одно, — то не сьвјатїші.
Сераф більш льубит, Херувим більш знаје.
Сесь певно Херувим, бо він не льубит.
Колиж хто більше знаје, тој не льубит, —
То Він не льубит, бо все зна; Јого тож
Не може тој льубити, хто го знаје.
Коли знајушчиј Херувим меньш льубит,
То Серафим льубјачїй — нич не знаје.
Шчо се одно несхідне з другим, видно

Іс кари твого батька — за знанье.
Льубов або знанье — отсе јединиј
Твїј вибір. Батько вибрав: у страси
Служити богу.

Ада Каїн! Вибирај льубов!

Каїн За тебе, Адо, ја не вибирају;
Зо мнов родилась ти, — крім тебе ја
Нічо не льубју.

Ада А вітця і матір?

Каїн Чи вни льубили нас, јідьачи овод,
Шчо всіх нас вигнав з рају?

Ада Нас тоді шче

Каїн На сьвіті не було; а хоть би ј так, —
Чи ж не льубить нам јїх і наші діти?
Малого Еноха ј јего сестричку!....
Коби ја знав, шчо вни будут шчасливі,
Ја би напів забув — та ні, в сто поколіньах
Забути сего годі! В вік буде
Прокльата памјать того, хто в одніј
Годині зарід льудськости і горья
Засіјав. Наші родичі зірвали
Знанья плід і грїха, — та не досить
Було јм свого горья, — сплодили
Мене, — тебе, — і тих живих кількоро
І тих неполічених, незлічимих
Мільјони, міріјади, шчо шче пријдут,
Шчоби в насьлідстві від віків наросле
Приняти горе; ја — отець јїх горья!
Краса всьа і льубов твоја ј моја,
Всі хвилі роскоши, всі льубі дни,
Все, шчо ми льубим в собі, в дітьох наших
Лиш нас і јїх по многих чи не многих
Лїтах у грїх і муку заведе,

І в смерті льутої обнята! О,
Збрехало дерево знанья! Згрішивши
Повинни б ми хоть знати все, шчо треба,—
Значит, і смерть. А шчо ми знаєм? То лиш,
Шчо ми нещасні! Чи було аж тра
Змиї та овочу, шчоб те пізнати?
Ада Я не нещасна, Каїн, — коб лиш ти
Шчасливиї був.....

Каїн Будь ти сама щаслива;
Я не бажају шчастьа, шчо мене
Понижује.

Ада Сама — щасливов бути?
Не можу і не хочу. Но з ріднеју,
Здаєсь, була б щаслива, мимо смерти,
Котрої не льякајусь, бо не знају.
Хоть, кажут, вна — мара якась понура.

Льуціфер Сама, значит, не булаб ти щаслива?
Ада Сама — щаслива? Боже, хтож сам може
Шчасливим бути ј добрим? Самоти ја
Бојуся, мов гріха, і проганяју
Jeї думками про дітеј, братів
І родичів.

Льуціфер А одже бог твіј — сам!
Чи він щасливиї? В самоті — чи добриї?
Ада Не сам він! Шчастьє ангелів, льудеј
Від него јде, — і він щаслив јїх шчастьєм.
Најбільша роскіш — других веселити.

Льуціфер Спитај вітцьа про ту велику радість, —
Спитај ось брата і свої думки
Чи вни спокіјні?

Ада Ні! — А ти? Ти з неба?

Льуціфер Ні, ја не з неба. А пошчо і відки
Тото захвалене загальне шчастьє,
Спитај Јого, великого, сьвјатого,

Живого творця! Він лиш сам то знає,
І він мовчит. Ми мусимо терпіти, —
Дехто противитесья йому — все пусто,
Як кажуть ангели, — но такі варто,
Бо лишшого ї почати нішчо. В духа
Je погляд бистриї, — швидко найде правду,
Як ваше око, смертники, сеїчас
В блідїї небеснїї синьавї находит
Зірницю ясну, шчо звїщає день.
Ja лубю її, вона така хороша.

Ада
Льуціфер
Ада

А д нїї не молишесья?

Отець сьа молит

Одному лиш невидимому богу.

Льуціфер

Но всеж то крашче представлять собі
Невидимого в видимім.

Ада

Отець

Говорит, шчо самого бога бачив,
Котриї його і матір сотворив.

Льуціфер

А ти го бачила?

Ада

Лиш в його творах.

Льуціфер

Але самого?

Ада

Нї, лиш у вітци,

Шчо на його сотворенїї подобу,
У ангелах, тобі подібних, тїлько
Яснїїших, хоть не так хороших, сильних,
Як ти. Мов яснїї, тихїї пївдень, сьвітлом
Облитї вни; а ти подібнїї радше
До ночи ясної, шчо в довгї, білї
Хмар пасмуги пурпурне небо вбере,
І незглубимим морем звїзд засїє.
І блискотьят вони на темнїм зводї,
Немовби кожда хтїла сонцем статїсь,
Пречуднї, незлїчимї, — і маньят
Нам серце з груди, блиск льут так лагїднїї,

Шчо аж до сліз мја зрушујут; і ти так.
Здаєсь, шчо ти нещчасніј; не роби ј нас
Нешчасними! Бач, — плачу за тобоју!

Льуціфер Плач, плач! Сліз море поплине!
Ада Від мене?

Льуціфер Від всіх.

Ада Яких всіх?

Льуціфер Від тих міліонів

І міріяд, шчо всеу безлюдну земљу
Засельат і все пекло наповнѣат, —
А с твого лона вијдут!

Ада Каін, Каін, —

Він проклинаје нас!

Каін Цить, нај говорит!

Ја з ним іду.

Ада Куди?

Льуціфер В такі місцьа,

С котрих поверне за годину, по
Пізнаје більше, ніж за много літ.
Хібаж се мож?

Ада Хібаж не сотворив

Льуціфер Ваш бог сеј сьвіт і всі сьвіти в кількох днѣах?

А ја, шчо помагав јому

При творіньу, хібаж усі ті твори

Не зможу показати за годину?

Каін Веди мја!

Ада І він верне за годину?

Льуціфер Так. Час не је пан наших діл; всеу вічність

Ми можем збити у одну годину,

Годину в вічність можем роздовжити.

Під земну міру не підходѣат духи, —

Но годі вже. Ходи зо мноју, Каін.

Ада А верне він?

Льуціфер Не бієсьа, жінко, верне, —

Єдиниї, першиї і посьлїдниї з смертних,
— Крім шче одного — вернесьа живиї
С тих місць до тебе, шчоб тамті німі,
Пусті сьвіти народом заповнити,
Так, як сьу земљу, — бо тепер шче мало
Там мешканців.

Ада
Льуцифер

Деж мешканье твоєе?
В просторі сьвіта. Деж би мало бути?
Там де твїй бог, або твої боги, —
Там ја. Усего часть моја: житья
І смерти, вічности і часу, землі
І неба і того, шчо ні небо ні
Земља, а повне тих, шчо заповнїали
Або заповнїат шче і небо і земљу, —
Се все, — мїй дїм! Де Він пан, там і ја, —
А де ја пан, — там він не має місцьа!
Як би не був ја тим, чим вам говорью, —
Чи ж мїг бим бути ту? Та ж ангели
Јего близь нас.

Ада
Льуцифер

Вони і тоді були,
Як змиї до Єви говорив.

Льуцифер
Каїн
Ада

Ти, Каїн,
Рїшивсь. Знанья бажаєш — ја ти дам
Знанье і без овочу, котриї би мїг
Єдине те добро твоєе згїрчити,
Јаке лишив ти Сильниї. Ну, ходїм!
Веди мїа, јду. (Льуцифер і Каїн відходьат)
Мїй брате! Каїн! Каїн!

ДРУГА ДІЯ.

I.

Простіресесьвітний.

Льуціфер. Каїн.

Каїн Яду воздухом, а не паду, но боюсь
Упасти.

Льуціфер Здаєсь на мене то тья воздух
Понесе, — бо ја цар його.

Каїн Но чи

Ја не згрішу за тоје перед богом?

Льуціфер Вір а не впадеш! Сумніваєсь — а згинеш!

Так би сказав тамтој бог, шчо мене

Зве „демоном“ при своїх ангелах;

А ті повторюјут се при мізерних,

Незръачих творах, шчо крім своїх змислів

Тісних нічим діјти не можуть правди, —

І хильатсья вни перед кождим словом,

Јаке лиш вчујут; не розгъланут, чи

Вно зле чи добре. Ја таким сьа бріджу.

Чи кланьаєсь ми, чи ні, — а всеж побачиш

Сьвіти поза маленьким твојім сьвітом.

Ја не буду тортурами карати

Твій сумнів, шчо сьа пре з границь тісних.

Пријде шче час, шчо на кількох краплинах

Води імчачись, скаже чоловік

До другого: „Вір в мене і імчись

На водах!“ — і тој стунит на-беспечно

По фальах. Ја не стану ти казати:

„Вір в мене, або гинь!“ Лети зо мноју

Враз через бездну сьвіта; ја ти вкажу

Те, шчо не зможеш заперечити:

Сьвіти минулі, нинішні ј будущчі.

Каїн Га, демоне, чи боже, — будь, хто будь ти, —
Чи се земля он?

Льуціфер Шчо ж, не пізнаєш
Землі, с котрої зроблені твій батько?

Каїн Се справді вна? Те сине колісце,
Що котитесь в просторі, з другим, менчим
Кружком — до місяця подібним? Се ж
Тої раї? Де мури, сторожі його?

Льуціфер Вкажи ми, де раї?

Каїн Як же ж мож? Між тим,
Коли мов промінь сонця ми мчимось,
Вна мєньшає, дрібнішає, шчезає,
Розсєвічуєсь сьвітлом, наче круга
Дрібна зьвізда, яких мільйони-м бачив
Круг раїу блудьачи. Здаєсь, чим далі
Ми відлітаєм — шчо ті дві змішались
З безліком других зьвзд, шчо вкруг нас,
І побільшили їх число собою.

Льуціфер А як би ти знав, шчо сьвіти є більші
Від твого сьвіта, шчо на них жијут
Істоти більші і число їх більше,
Ніж пилинок там на землі, і як би
Пилинка кожда мала жизнь і душу,
Жила і гибла і терпіла, — шчо ж би
Тоді ти думав?

Каїн Як б гордивсь своїм
Знаньєм.

Льуціфер А як би те горде знаньє
Було закуте в підлу, грубу глину,
І як би дух твій в гору персь, до сьвітла,
А тіло б путало його в мізерних
Низьких потреб гидкі кајдани? Як би
Твоја найбільша роскіш показалась
Униженьєм і привидом брудним,

- Що тіло жре і духа і манит тьа
Новіі тіла плодити і души,
Щче слабші, нужденнііші шче від тебе?
Каін Духу, не знају смерти ја, но-м чув
Від родичів, шчо вна страшне щчось, шчо
Се спадщина гірка, шчо нам дісталась
Від них ураз з житьем. Но скоро правда
Те шчо ти кажеш, (а ја чују в собі
Важку, хоть темну муку тої правди),
То вбиј мја! Бо давати тим житье,
Котрі терпіти лиш будут і мерти, —
Таж се значит — росплоджувати смерть,
Множити горе.
- Льуціфер** Але ти не згинеш
Зовсім; одно щчось житиме раз в раз.
- Каін** Но сего не сказав Тамтој вітцьу,
Коли го з рају виганьав, с клејмом
Прокльатъа на чолі. Но нај пропаде,
Щчо је смертельне в мині, шчоб ја впрочім
Таким, як ангел ставсь.
- Льуціфер** Як ангел; хочеш
Таким, як ја зробитись?
- Каін** Як не знају
Тебе, лиш тільки знају, шчо ти сильніј.
Ти вказујеш ми те, чога не може
Моја всьа сила досьагнуть. А прецінь
То шче за мало дльа бажанъа мого.
- Льуціфер** Чогож бажаје те горде бажанье,
Таке горде, шчо аж іс червјаками
У пили рієсь?
- Каін** А шчо ж ти, так сильніј,
Ти, шчо природу, вічність обнъав духом, —
А всеж нещчасніј?
- Льуціфер** Як такиј, як бачиш.

Прото ј тебе питају, чи хотівбись
Безсмертним бути?

Каін

Тиж сказав, шчо мушу
Безсмертним бути. Доси сего ја
Не знав. Но јак вже мушу, то навчи мја
Чи в шчастьу чи в нешчастьу на перед
Своју безсмертність чути.

Льуціфер

Заким ја шче
Пријшов до тебе, ти вже вмів се.

Каін

Јак?

Льуціфер

Ти мучивсь.

Каін

Чиж та мука буде вічна?

Льуціфер

Побачиш — ти і всі тобі подібні.
Но гльань, чи се не красота?

Каін

О чудниј,
О незглубиміј сьвіте! О ви стада
Блискучих, незлічимих звізд! Скажіт,
Шчо ви? Шчо та блакітна бездна, етер
Бездонниј, у котрім пливете ви,
Јак листье зісхле ја видав пливуче
На кришталювих фальх рајських рік?
Чи ваша путь означена, чи може
Мчитесь ви сьліпо в воздушнім просторі
В безмірну даль, дльа думки недостижну,
Шчо духа бесконечностьу пјанит?
О боже! о боги, чи хто ви будь там, —
Јак ви хороші! Јак хороші діла,
Чи власні тіла ваші ті, чи шчо се!
О! дајте вмерти ми, јак мрут атоми,
(Коли вни мрут), або пізнати вас,
Всью силу ј мудрість вашу! Хоть ја прах,
Та мисль моја безсмертна! Ох, ти духу,
Убиј мја, або дај погльануть з близька!

Льуціфер

Чиж се не близько? Гльань назад, на земљу.

- Каїн** Де вона? Нічо не бачу, тільки безлік
Сьвітел.
- Льуціфер** Онтам.
- Каїн** Не бачу жі.
- Льуціфер** Ади,
Вона блишчит.
- Каїн** Онто?
- Льуціфер** Так.
- Каїн** Шчо ти кажеш?
- Я бачив часто огньані мушки;
В ночі в хашчах та на лугах зелених
Літали вони, а блиск їх був ясніший,
Як того сьвіта блиск, шчо носит їх.
- Льуціфер** Ти бачив і мушки і сьвіти — однако
Хороші і ясні; — шчож про них гадаєш?
- Каїн** Вони гарні — кожде в своїм власнім крузі,
А ніч обом їм додає краси —
Дрібонькі мушці золоті у гају,
І звіздам вічно в безмірі імчачим, —
Значитсья, — ніч їх водит.
- Льуціфер** Але як?
- Каїн** Отсе вкажи ми.
- Льуціфер** А глядіть посьмієш?
- Каїн** Або ја знају, чи посьміју! Доси
Все, шчось вказав ми — сьмів ја оглядати.
- Льуціфер** Ходиж. А шчо хоч бачить, чи безсмертні,
Чи смертні річи?
- Каїн** Шчо се, „річи“?
- Льуціфер** Все.
- Но шчо тепер најближче серцьу твому?
Те, шчо ось бачу.
- Каїн** Но шчо хтів ти бачить?
- Льуціфер** То, шчом ніколи шче не бачив, шчом
Каїн Не міг шче бачить, — таємниці смерти.

Льуціфер Шчо ж, як побачиш вимерлі вже твори,
Так як вже много бачив јесь безсмертних?
Каїн Вкажи!

Льуціфер Ну, в лет на наших сильних крилах!
Каїн Як порем ми блакіт! Шчезајут звјзди!
Земља! Моја земља! Де вона, вкажи ми!
Ја син јејі!

Льуціфер Тенер јејі не видно,
Вона пилинка в сьвіті, так јак ти
На ніј; но ти на нју повернеш, — мусиш
Вернути відси в прах јејі назад;
Обом нам з него в вік не отръастися.

Каїн Кудиж ми јдем?
Льуціфер Побачить те, шчо було,

Побачить тінъ тамтого сьвіта, шчо
Твоја земља одна лиш з него крішка.
Каїн Та јакже? Сьвіт не је новиј?

Льуціфер О, сьвіт
Так давниј, јак житъе, а вно давніше,
Ніж ја, ти, ніж усе, шчо більшим
Здајесь від нас обох. Је много річеј
Безкрајіх; многі тим гордъатся, шчо вони
Без початку, а початок јіх низькіј,
Јак твјі; і крашчі річи пошчезали,
Лишивши місце бридшим, аніж ми
Подумать можем. Час лиш і простір
Істнујут все ј ніколи не загинут.
Но зміна, се не смерть — окрім дља глини.
А глина — ти, і те лиш розуміјеш,
Шчо було глинов, — те і тут побачиш.
Каїн Глину? Шчо ти, і ја те могу бачить.
Льуціфер Летім!

Каїн Померкли сьвітла всі нараз, —
Хоть так іношчо сјали і більшіли,

Немов сьвіти цілі.

Льуціфер

Вни ј је сьвіти.

Каін

Рајі је тож в них ?

Льуціфер

Може.

Каін

Льуде також ?

Льуціфер

Так, — або вишчі твори.

Каін

Так? І змијі?

Льуціфер

Чиј можут льуде бутъ без них? Чиј льуде
Лиш мајут право жити — гади ні?

Каін

Јак ми далеко вже від звїзд! Скажи,
Де летимо ми?

Льуціфер

В тїнеј сьвіт, між твори,

Шчо вимерли, між твори, шчо шче будут.

Каін

Јак темно ту! Вєі звїзди пошчезали.

Льуціфер

А прецінь бачиш.

Каін

Шчось, мов жар страшнїј!

Не сонце се, не звїзди ані мїсьаць, —

А навїть синьава нїчного неба

В густїј втонула тьмі; а прецінь виджу

Огромні, чорні маси, — не такі,

Јак ті сьвіти, шчо ми отсе минули,

Шчо, бачилось, јасніли і жили,

Хоть навїть зблїдло сьвітло јїх далеке,

І з близька форми рїзнїјі виднілись,

Глубокі доли, гори височезні,

Одні огнем палајучі, а јїнчі

Залиті рївним, незмїримим морем,

Сесі круг себе сьвітлі паси мали,

Тамті знов мїсьаці летучі, так

До мојејі землі подїбні! Ту

Понуре все.

Льуціфер

Але виразне. Хочеш

Смерть бачити ј давно померлі твори?

Каін

Хотїть — не хочу. Знају, шчо смерть је,

Що батьків гріх мене і батька з всім,
Що звесья нашим — смерти призначив;
Тож радбим сејчас бачить те, шчо такі
Колись побачить мушу.

Льуціфер
Каїн

Глянь.

Лиш пітьма.

Та пітьма.

Льуціфер

Так все буде. Але ми
Втворімо брами смерти.

Каїн

Чорні хмари
Вальат кругом; — шчо се?

Льуціфер

Вступај!

Каїн

А верну?

Льуціфер

Конечно. Хтож би намножив льудеј
Для смерти? Шче порожне јејі царство, —
Колись заповнится; се ти і рід твој
Јего заповнит.

Каїн

Розступились хмари
В широке колесо довкола нас.

Льуціфер

Ступај наперед!

Каїн

Ну, а ти?

Льуціфер

Не бієсья!

Без мене ж ти б не був з землі сьа рушив!
Ну, далі, сьміло! (Шчезајут у хмарах.)

II.

Пекло.

Льуціфер і Каїн.

Каїн

Как глухо, пусто в сумрачнім тім сьвіті!
Ні! бачится, сьвітів ту много; льуду
В них більш, ніж на огромних, јасних звіздах,

Що там в горі так густо кружат, більш
Подібні до блискучих жителів
Небес незримих, ніж до тіл, служачих
Помешканьем живим істотам; тільки
Зближаючись до них, ја бачив в кожді
Твердих матерій склади бесконечні,
Способні радше плодити житъе,
Ніж жити і дихати самі. Но ту все —
Лиш тінъ та мгла, мов спогадки неясні
Минулих днів.

Льуціфер То царство смерти! Хочеш
І ти остати жительом жего?

Каін Не відповім на теже, пок не знају,
Що је в нім справді. Но як те в нім је,
Що в своїх довгих бесідах мій батько
Говорит — боже, то се шчось таке,
Що і думать страшно! Нај буде прокльатиј,
Хто винајшов житъе, шчо смерть лиш плодит!
Ту дрібочку житъа, котре жије,
А гинуть мусит, стратити житъе,
Хоть без вини!...

Льуціфер Таж се клинеш ти батька!
Каін Чи ж він мја не прокльав, коли мја силовив?
Чи не прокльав мја в матери утробі,
Ідъачи плід заказаниј?

Льуціфер Се так;
Прокльатъе за прокльатъе. Но дітеј
І брата?

Каін Нај паде і на них частина,
На брата, на дітеј! Прокльатъе прецінь —
Једина спадщина моја! Прокльатъе
І јім лишају. О безмірні, темні
Простори, — мглисті, величезні тіни,
Одні доразу видні, другі ледво

Сьлідні, но сильні всі ј понурі, — хто ви?
Жијете ви? Жили?

Льуціфер

Каін

Льуціфер

Каін

Льуціфер

Каін

Льуціфер

Се ј те по троха.

Шчо ж смерть таке?

Чи ж творець ваш не мовив,

Шчо смерть — також житье, лишень інакше?

Ні, він сказав лиш, шчо все вмерти мусит.

А не сказав, то скаже шче колись.

Шчасливиј буде день тој!

О, шчасливиј!

Жаль тільки, шчо неказані тортури

Принесе, вічні муки незлічимим,

Шче ненародженим мірјадам душ,

Шчо зродьатся дльа мук, самі

О тим не знајучи.

Каін

Шчо се, ті тіни

Огромні в коло мене? Не такі вни,

Як ангели, шчо рају брам пильнујут,

І не такі, як чоловік, як Авель,

Адам, ја, сестри ј діти наші. Прецінь

Подоба в них, коли не льудська

Ј не ангельська, то шчось таке, шчо

Не ангел, але вище від льудеј,

Величне, повне сили і горде,

Хороше, хоть і дуже дивовижне.

Таких істот не бачив ја. Нема в них

Крил ангельських ні льудського лица,

Ні форм звірьачих, — ні, нічо такого,

Як нині шче жије. А всеж вни сильні,

Хороші, рівні најсильнішим

І најкрасшим з жијучих, хоть до них

Так неподібні, шчо не сьмів бим звати

Живими јіх.

Льуціфер

А такі вни жили.

- Каїн** Де?
- Льуцифер** Там де ти.
- Каїн** Коли?
- Льуцифер** Вони заселяли
Те, шчо ти звеш землею.
- Каїн** Адам першиј.
- Льуцифер** С таких, як сам — то першиј, — хоть не годен
Посьлідним быть з јіх роду.
- Каїн** Шчо ж вони?
- Льуцифер** Те, чим ти будеш.
- Каїн** Но чим вони були?
- Льуцифер** Жили пишні, розумні, добрі, гарні,
О тільки вишчі від твого вітця
В рају, о кілько в зонсутью гнилим
Тебе і твого сина перејде
Стотисьачне далеке поколіње;
А зваж по собі, як слабе вно буде.
Ах, і вони вигибли?
- Каїн** Зі свого сьвіта, —
- Льуцифер** Як із землі колись твјј рід.
- Каїн** І був то
Јіх сьвіт?
- Льуцифер** Так.
- Каїн** Але не такиј, як нині;
Тенер він за малиј і за нужденниј,
Шчоби такі носити твори.
- Льуцифер** Сьвіт був крашчиј.
- Каїн** Пошчо ж пропав?
- Льуцифер** Спитај у того, хто
Звалив го.
- Каїн** Але јак?
- Льуцифер** Невпинна, лута
Руіна ј знишченье змінили сьвіт тој
У хаос, іс котрого він повстав був.

Те, хоть в часі лучаєсь рідко, прецінь
У вічності вно часте. Ось ходи,
Поглянь на ту минувшість.

Кайн Ах, страшна вна!
Льудіфер Але правдива. Глянь на тії тині:

Вони були колись живі, як ти.
А буду ја такиј, як вни?

Кайн Нехај ти
Льудіфер

Тој скаже, хто тья сотворив. Ја вказују
Лиш то, шчо з давних прасьвітів лишилось.
А чим були вни, чујеш сам, лиш слабше
О тілько, о кілько меньш чутья у тебе,
О кілько меньше вічного добра
Дістав ти — розуму і сили тіла.
Одно лиш вјаже з ними тебе — житьє;
Одно лиш спільне в вас обох — се смерть.
Все проче, шчо је в тебе, личит хробам
В багні, в намулі сплодженим з окрајців
Величнійшого сьвіта, — шчо, розбитиј, ставсь
Планетоју нужденноју — землеју,
Житлом льудеј, котрих најбільше шчастьє
Те мало бути, шчоб сьліпі жили
В рају дуреньства, шчоб немов отрути —
Знанья бојались. Глянь, шчо з вишчих тих
Істот лишилось, — догадајсь, які
Були вни за житья! Як ні, як прикро
Тобі — вертај домів, ори, як доси
Твердују скибу, ја замчу тья швидко.
Ні, туј лиши мја!

Кайн
Льудіфер
Кайн

Доки?

Вічно. Аджеж

І так пријдєсь колись з землі сьуда
Вертатись; радше лишусь ту відразу.
Житьє ми збридло. Ту в тіј тьмі останусь.

Льудіфер Ні, годі. Все ту — дісна правда, — но
Тивсе тебачиш, мов кризь сон. Шчоб жить ту,
Тре перед тим те перејти, шчо всі ті
Істоти перејшли — ворота смерти.

Каін В якіж ворота ми сьуда зајшли?

Льудіфер В мојі, — но ними мусимо вернути.

Моја се сила дихати даје

Тобі ту, де крім тебе шче нічо

Не дихало. Огльань сесь крај, но ту
Лишитись не гадај, аж час твій пријде.

Каін А ті, чи можут шче вернуть на земљу?

Льудіфер Ні, — јіх землі нема, — вона в руінах!

Ані одного місцьа не пізнали б

Вни на новіј, не зовсім ствердліј шче

Поверхности! Јіх сьвіт пронав! Ах, шчо се
За чудниј сьвіт був!

Каін Чиж земља не чудна?

Хоть важко јі орати, та не то

Давит мене, шчо тра боротись з неју,

А то, шчо всејі красоти јејі

Вживать не могу без грижі, шчо својіх

Думок невпинних наситить не могу

Знаньем, — ні тисъачних трівог приспати

Трівог о те житье, трівог о смерть.

Льудіфер Чим је твій сьвіт, — те бачиш, — но не можеш

Понъати ј тїни того, шчо було.

Каін А ті огромні твори, ті страшила,

Не так, здајесь, розумні, јак тамті,

Котрі ми јно шчо бачили, — подібні

Де в чім до диких лісових звірів

Землі, до велитів, шчо в гушчаках

Ревут в ночи, лиш десъать раз страшніјші

І більші; ростом вишчі, ніж рајьскиј

Мур недоступниј; с погльадам огнистим,

- Як херувима меч при рајських дверох ;
З зубами, наче конарі дерев
Без гильа і кори, — хто вни ?
- Льуцифер** То само
Шчо мамути у твојім сьвіті — кости јіх
Лежат глибоко в глині.
- Каін** Всі мертві ?
- Льуцифер** А шчо ж ! Твій рід слабиј в віјні із ними
Гнеть вигиб би, ј прокльаѣ, шчо тьажит
Над ним, на кім жеб сьа могло сповнити ?
- Каін** Але по шчо ж віјна ?
- Льуцифер** Хіба не тьа миш,
Шчо Він так хтів, коли вас з рају вигнав ?
Віјна всім творама, — так, — і смерть усім,
І біль дльа многих, мука і грижа ;
Се овоці заказаного древа.
- Каін** Чи і звірі јіх јіли, шчо тако ж
Вмирати мусьат ?
- Льуцифер** Творець ваш сказав,
Шчо вни дльа вас, а ви дльа него. Чи ж
Јіх дольа маје бути крашча, аніж ваша ?
Як Адам внав, то з ним і все упало.
- Каін** Ах, нещасливі жертви ! Јіх прокльаѣ
Адамове давит, јак і дітеј
Адамових, хоть вни ј не јіли плоду,
Не мајут нашого знаньа гіркого !
Та ні, — брехньа — јакєж у нас знанье ?
Знаньа ми овоц смертьу окупили,
Тавсе ж — знаньа — а шчо ж тепер ми знајем ?
- Льуцифер** Хоть то, шчо смерть веде д најбільшому,
А нај ід најпевніјшому знаньу,
Ід тому : шчо дльа всіх вна најпевніјша.
Плід був смертельниј, але шчо ж — правдивіј !
- Каін** Простори темні — виджу вас, но шчо в вас —

Не знају.

Льуцифер

Бо шче час твој не пријшов,
Бо тіло духа не піјме ніколи
Доразу. Але всеж і то значит щось —
Знати, шчо је такі простори.

Каін

Ми

Давно вже знали, шчо је смерть.

Льуцифер

Но того

Не знали ви, шчо је по смерти.

Каін

Чиж

Тепер ја знају се ?

Льуцифер

Таж бачиш! Стан се,

Стани розличні, не такі як твої.

Шче нині рано сего ти не знав.

Каін

Но все јакесь так мглисте і понуре.

Льуцифер

Не біјсь, — с часом усе вно пројаснитсьа.

Каін

А тој безмірніј, јасніј пласт блакітніј,

Шчо велично розливсь над нами, мов

Вода, подібна до води рік рајських,

Шчо по при дім міј котьатсьа, лиш сесь

Без крају, берегів, мов етер, — шчо се ?

Льуцифер

Подібні на землі је, тільки меньші.

Над ними діти житимут твої, —

Се океану тинь.

Каін

Він сам, мов сьвіт,

Мов плинне сонце... А шчо се за твори

Гуляјут по јего блискучих фалъах ?

Льуцифер

Ті, шчо жили в нім, велити предвічні,

Льевјатани.

Каін

А тој огромніј гад,

Шчо з бездни виставив страшенну гриву

І голову звів вище десять раз

Від највишчого кедру, мов би хтів

Цілі сьвіти обвити ј здрухотати, —

- Чи він такиї, як тої, шчо в раїу грівсьа?
Льуціфер Се Ева скаже, чи такиї її звів.
Каїн Ні, сеї страшниї. Тамтої був певно крашчиї.
Льуціфер Ти го не бачив?
Каїн Бачив не одного
З їх роду ї назви, но не того, шчо
Підмовив її, — ані йому подібних.
Льуціфер Отець не бачив?
Каїн Ні, — його лиш мати
Намовила за радоїу змиїї.
Льуціфер Мії друже, як тьа жінка, — женщина
Јака будь стане намовльаць до чого, —
Вважаї наперед, хто је ї намовив.
Каїн За пізна рада! До чогож би шче
Змијаї підмовльувать жінок?
Льуціфер Је дешчо,
До чого може звести жінка мужа,
Муж жінку. Накажи синам, нај стережутсьа!
Ја шчиро раджу, бо звичаїно з свого
Гіркогo досьвіду. Та шчо, не станесь,
Јак раджу, — ну, і не велика шкода!
Каїн Не розуміју сего.
Льуціфер Се најліпше.
За молодії шче ти ї твії сьвіт! Ти мислиш,
Шчо дуже ти нещаснії, переступнії, —
Шчо, правда?
Каїн Переступків ја не знају,
Но больу много ја зазнав.
Льуціфер О першиї
Потомку најперших льудеї! Весь стан твії
Теперішниї: гріхи (а злиї ти справді)
І біль (а біль також ти знаїеш), — то
Невиннії, чистиї раї напротів того,
Чим швидко можеш стати, — а і то знов,

Ціла та мука — рај напротів того,
Що пізні правнуки твої, поволи
Намножившись, мов порох (справді тільки
Його ж намножат) — діјати ж терпіти мут.
Тепер назад на земљу!

Каїн

Чи на то лиш

Завів-с мја ту, шчо би ми то сказати?

Льуціфер

Хібаж ти не хотів знанья?

Каїн

Такого,

Котреб вело до шчастья.

Льуціфер

Скоро правда

Веде до шчастья, — мајеш јі.

Каїн

О, добре

Зробив бог батька мого, наказавши
Нешчасне древо.

Льуціфер

Лішеб був зробив

Як би не був садив го. Хто не знаје
Зла, тој шче перед злом не је беспечниј;
Вно часть у сего, — робитсья, як мусит.
Усего? Ні! Міј дух добра бажаје.

Каїн

Льуціфер

Хто не бажав би? Хто шукаје зла
Для зла самого? Но воно конечно
Мов закваска для всего, шчо істнује.

Каїн

А ті сьвіти пречудні, шчо ја бачив,
Заким ми в сеј крај сумрачниј втонули, —
Далекі, јасні, без ліку, јаркії, —
В них зла нема, за надто вни хороші.

Льуціфер

Ти здалека јіх бачив.

Каїн

І шчо ж с того?

Віддаль лиш блеск зменьшила, — зблизька він
Запевно шче несказано сильніїшиј.

Льуціфер

Щчо најкрашче здајесь ти на землі, —
Пригльаньсья з близька тіј красі.

Каїн

Гльадів ја.

- Льуціфер** Шчо најкрашче, — то најкрашче із близька.
Так ти здаєсь. Шчо ж се таке, шчо зблизька
Здаєсь ти крашчим, ніж краса далека ?
- Каін** Моја кохана Ада ! Ясні зорі
І темне небо в півночі і місяць,
Мов дух або сріблисті духів дім,
Змрік і пречудній сонця схід і захід
Несказано хорошиј, шчо з очей
Роскішні сльози витиска, коли
Поводи гасне і міј дух нечутно
Летит за ним в безодню хмар вечірних, —
Тінь лісова, — зелениј луг, — спів птахів,
Шчо по росі несесь, мов звук љубови,
І с херувимів псалмамаи мішаєсь,
Коли заходить змрік над рајські мури, —
Все це дља мого ока ј серця меньше,
Ніж Адино лице ; від неба і землі
Відверну очи, шчо б на ньу дивитись.
- Льуціфер** Вна так хороша, јак лиш може бути
Слаба істота смертна в першим ранці
Землі, јак першиј плід љубови перших
Смертельних родичів, — но се манá.
- Каін** Ти так гадаєш, бо-с не брат жејі.
- Льуціфер** Ја тим брат, у котрих дітеј нема.
- Каін** Значит, нам, људім не товариш ти.
- Льуціфер** Но може ти міні товариш. Ну-тко,
Коли у тебе пара так хороша,
Шчо вса краса нічим супротів нејі, —
Чож ти нещасниј ?
- Каін** Ја чому ? А чом
Нешчасниј ти ? Чом все ? Тој, шчо створив нас, —
Він тож, хоть творець, шчастьа знать не мусит !
Бо чи то шчастье — нишчить те, мчо сам
Створив ? А прецінь, јак міј батько каже, —

Він всемогущий! Відкиж зло взялось,
Коли він добрий? Я про те питав
Вітця; тої каже: зло, то стежка до
Добра. Се диво! Малож би добро
Від найбільшого свого ворога,
Від зла родитись? Ось колись, гльяджу, —
Вкусила гадь ягн्या; худоба бідна
Запінена качаєсь по землі,
А мати жалібно блеє в страху.
Отець мій вирвав зіле, приложив
До рани і поволеньки ягн्या
Приїшло до себе, піднялось і знов
Почало ссати матір, шчо дрозачи
Лизала радісно своју дятину.
„Дивисья, сину, скаже батько, — як
Із зла добро їде“.

Льуціфер
Каїн

А ти шчо?

Мовчав, —

Бо він отець мій. Алем погадав си,
Шчо дльа ягнъати најлішеб було,
Як би нічо го не вкусило, — аніж
Своје житье маленьке мало так
Страшноју муков окупить, хоть лік
І переміг жеї.

Льуціфер

Но ти сказав,

Шчо над усе тоту кохаєш, шчо
Ураз стобоју ссала груди Еви,
А нині своїми годує твоїх
Дітеї. —

Каїн

Так! Чим би ја без неї був!

Льуціфер

А ја чим?

Каїн

Ти хіба нічо не любиш?

Льуціфер

А бог твій любить шчо?

Каїн

Веїх нас, як каже

Льуціфер Отець, — хоть в жизни того в нас не видно.
Так тож не видно, чи ја любју, чи
Не любју, — окрім лиш великих цілеј,
Всесвітних, супротів котрих усе
Мов сьніг шчезаје.

Каїн Сьніг? Се шчо таке?

Льуціфер Будь рад, шчо го не знајеш. Твојім внукам
Він дасть сьазнать вкраях хмарних, холодних.

Каїн Так ти не любиш таких, як ти сам?

Льуціфер А любиш ти себе?

Каїн Так, — но шче більше

То, шчо житье моје красит, шчо вишче
Ніж ја, тому, шчо ја го любју.

Льуціфер Любиш,

Бо гарне, так як јаблоко колись
Було дља Еви. Як краса загіне,
То і любов твоја, мов дим розвієсь.

Каїн Краса загіне? Як се може бути?

Льуціфер Час јі зітре.

Каїн А отже час не стер

Краси ні з Еви ані з батька мого.

Льуціфер Зажди шче троха, — ввидиш, шчо вна згіне.

Каїн Жаль! А ја такі ј погадать не могу,

Шчоби любов моја пропала. Аджеж
Як шчезне јіх краса, то Він, јіх творець

Шче більш від мене стратит, як таке
Прекрасне діло зопсујесьа.

Льуціфер Жаль ми

Тебе, шчо любиш то, шчо гнеть зівјане.

Каїн Міні тебе жаль, шчо нічо не любиш.

Льуціфер А брат, — чи любиш і јого?

Каїн Чому ні?

Льуціфер Отець твій любит го, і бог.

Каїн І ја.

Льуцифер То дуже смирно і гарно.
Каїн Смирно ?
Льуцифер Він
По тобі другий родивсь, — його мати
Найбільше любить.

Каїн Най го любить та,
Котру змія підмовила!
Льуцифер А батько ?
Каїн Та щож? Чиж не любити те, що любить всі?
Льуцифер Јегова тож, повільний пан, лагідний
Рају пустого садівник, і він
Всьміхаєсь рад на Авельа гльядючи.
Каїн Ја не видав го, — чи сьмієсь — не знају.
Льуцифер А ангелів видав ?
Каїн Часом.
Льуцифер А всеж
Чень замітив ти, що і јім Авель милиј;
Від него жертви најмиліші богу.
Каїн Замокни, — що говориш ми о тім?
Льуцифер Бо ти о тім вже думав.
Каїн А хоть думав, —
По що будити мисли в мні, що... (запинаєсь)
Духу!
Ја в твојім сьвіті; ти про мій не згадуј.
Ти показав ми дива, велитів
Старого сьвіта, іс котрого наш
Лиш купа звалищч, — ти вказав ми звізди —
Сьвіти безмірні, між котрих земля —
Далекиј, темний призвіздок, — всі тајни
І бездни жизни, — ти вказав ми тіни
Іс того царства, про котре Адам ми
Сстрахом лиш згадував, — іс царства смерти;
Ти показав ми много, но не все;
Вкажи ми, де живе Јегова, де

- Льуцифер** Яго властиве царство, а твоје де?
Каїн Ту, всьуди в сьвітовім просторі!
Прецінь
З вас кождиј маје власне царство, јак
Земља свіј прах, јак другіјі сьвіти
Шчо друге. Шчо жије, все маје місце
Своје осібно; так чень і Јегова
І ти; таж разом не жијете ви?
- Льуцифер** Панујем разом, но жијем осібно.
Каїн Коб лиш оден з вас був! Одного воља
Ввела би може згідність в різні сили,
Шчо нині льутиј біј ведут с собою.
Јак ви розумні духи, бесконечні
Могли так розједнатись? Виж брати
По својіј сути, по природі ј силі!
- Льуцифер** А ти і Авель не брати хіба?
Каїн Брати је ј будем. А хоть би ј не так,
Чиж тіло то, шчо дух? І відки в вас,
У вічного з безсмертним боротьба?
Між вами спір, — а сьвіт весь у недоли!
О шчо?
- Льуцифер** О власть.
Каїн Тяж мовив, шчо оба
Ви вічні?
- Льуцифер** Так.
Каїн А тој безмір блакітніј,
Котриј ја бачив, — він же бесконечніј?
- Льуцифер** Так.
Каїн Чиж обом вам годі панувати?
Чи мало вам? О шчо ж вам шче боротись?
- Льуцифер** Оба панујем.
Каїн Но оден з ло сіје.
- Льуцифер** Котриј?
Каїн Ти. Бо коли нам, льудім, можеш

- Льуціфер** Добро робити, то чому ж не робиш?
Чом тої не робит, шчо вас сотворив?
Я не творив вас, — не моје ви діло,
Але його.
- Каїн** Лиши ж нас в него, або
Вкажи ми твій дім і його.
- Льуціфер** Се міг бим.
Приїде тої час, коли в однім з них будеш
На віки жити.
- Каїн** Чом же не тепер?
- Льуціфер** У твого духа сили не стаје
В лад звести ту дробину, шчо ти бачив, —
А ти шче прешсьа у великій таїник,
У царство двох основ всего сутья!
Ти бачить хочеш їх на темних тронах!
Пороше, зупинись! Як бис побачив
Одну лиш з них, — ти згинув би на місци.
То нај і згину, нај лиш їх побачу.
- Каїн** Се каже Еви син, шчо ябко зїла!
- Льуціфер** Но ти роснавсь би а не бачив їх.
Шчоб бачить, треба в іншиї стан війти.
Смерть?
- Каїн** То лиш почин.
- Льуціфер** Добре! Меньш жі боїусь,
Пізнавши, шчо і вна д чомусь веде.
Тепер на земљу віднесу тья знов;
Множи Адамове там племја; їдж,
Пиї, сьмісьа, плач, льякаїсьа, спи і згинь.
- Каїн** По шчож ти вказував ми все, шчом бачив?
- Льуціфер** Ти хтів знанья. А в тім, шчом показав ти,
Хібаж ти не пізнав себе самого?
- Каїн** Ах, ја здаїусь нічим!
- Льуціфер** Веся ваша мудрість
Не діде дальше поза те: нічим ми;

Каїн

Льуціфер

Перекажи се своїм дітьом ; много
Мук ошчадит їм певність сеї правди !
Високиї духу, — гордо ти говориш,
Но по над тебе је шче вишчиї хтось !
Ні ! Клинусь небом, де панује Він,
Безоднеју, всім сьвітом, і житьем,
Котре обом нам спільне, — ні ! Він в боју
Спроміг мене, — но він не пан мій. Всі
Йому кланьајуться, — ја ні. Ја борюсь
З ним, як боровсь у највишшому небі.
У вічності, в просторі незміримім,
У незглубимій бездні царства тьми,
Ја все і всьуди борюсь з ним. Сьвіт кожди
І зоря кожда, кождиї атом жизни,
Все мусит впасти на вагу, аж поки
Скінчиться бії великиї, — а скінчиться
Не швидше, аж ја згину або він !
А чиж нам, вічним, згинути је змога ?
Чи втихне льута вз'аїмна ненависть ?
Він дужчиї — слабшого з лим називаје, —
Јакеж добро він робит ? Як би ја
Його спроміг, тоді його би діла
Були виключно злі. А ви, нові,
Недавно зродженії смертні, — шчо він
Дав доброго вам на ваш сьвіт маленькиї ?
Не много, тілько горечі досипав.
Вертајже знов на земљу і гльади,
Јакі шче дари там на вас зіслав він !
Добро і зло стајесь добром і злом
Само собою а не через того,
Хто го даје ! Як він вам дасть шчо добре,
Кажіт се сьміло ; як вам зле шчо дасть,
То не кажіт, шчо зло від мене, поки
Не доконајетесь про все ! Не вірте

Каїн

Льуціфер

Ні, не цілуј го, — не тепер, він швидко
Пробудитсьа; јего шівденниј сон
Мине швиденько, — не буді го швидше.
Каін Так, так. Не буду ја будить јого.
Він спит, всьміхајесь! О, всьміхајесь і спи,
Малиј, шчасливиј пане сего сьвіта,
Так молодого, як і ти! Всьміхајесь
І спи! Шче дни твојі ј години јасні,
Невинні! ти шче овочу не кушав;
Не знајеш шче, шчо нагиј ти! Чи мусит
Пријти ј дльа тебе час важкојі муки
За гріх не твїј ні мїј? О спи спокїјно!
Ось дужшиј усьміх личко румьанит,
Дрожат јего прозїрчастї повїки
Ј рісниці чорні, як тој кіпарїс
Над ним, — до пів отверті, а с під них
Виднїјесь јасне, сине, сонне око.
Јому шчось снитсьа. Шчо? Рај? О, витај
В нїм, в страченїј вітцївшчинї! Хоть в снї
Гльань на заказане, шчасливе місце!
Ада Мїј Каін, — не шепчи ти над дитинов
Такї слова понурї! Чо тужить?
Чо жалувать все за рајем пропалим?
Ми насадїм новиј рај.

Каін
Ада

Де?

Тут, або

Де хочеш. Де ти је, там ја не чују
Утрати того чудного рају.

Досить тебе ми і дїтеј, вітцья,
Сестри коханојї і брата ј мами,

Шчо нам дала житье ј добра так много!

Каін
Ада

О так, і смерть в додатку до добра.

О Каін, — тој гордиј дух, шчо водив тья
Сьвітами, — шче тья в більшиј сум вігнав.

Я думала, шчо дива ненаглядні
І таїни сьвіта ј прасьвітів картини
Знаньєм спокіјним наситьят, утішат
Твій дух, — а вно, јак бачу, провідник твој
Згіршив шче лихо. Но всеж ја му вдячна,
Все му прошчају за тото, шчо швидко
Вернув тьа.

Каін

Швидко?

Ада

Двох годин нема шче,

Јак ви пішли; дльа мене вни були
Страх довгі, — но по сонцьу — дві години.

Каін

А прецінь був ја близько сонцьа, бачив
Сьвіти, котрим колись воно сьвітило,
Сьвіти, котрим не сјатиме ніколи
Ані не сјало. Бачилось, — роки
Довжезні ја літав.

Ада

Ні, — лиш години.

Каін

То видно, дух власть маје над часом
І мірит го лиш тим, шчо бачит, будь вно
Приємне або прикре, — бесконечне
Або дрібне. Ја бачив твори незглубимі
Предвічних сил; минав сьвіти загаслі;
Глядів у вічність, і, здавалось, кілька
Краплин взяв бесконечности јејі.

Але тепер знов чујусь так дрібним!
Дух правду мовив, шчо весь ја — нічо.
Він так сказав? Јегова так не каже.

Ада

Каін

Ні, — доста вже, шчо нас нічим зробив!
Отуманив наперед порох блеском
Рају і вічности, — відтак прогнав го:
Јди прах до праху! І за шчо?

Ада

Ти ж знајеш,—

За родичів гріх.

- Каїн** Шчо ж він нас обходить ?
Вони згрішили, — нај вони і мрут.
- Ада** Не мов так Каїн, не твоја се думка,
А того духа, шчо є тобоју був.
Ја вмерла б радо, шчо б вони жили.
- Каїн** І ја б умер, коб жертва наситила
Јого, неситого життя, — коб син наш
Малиј, шчо онде лубо спит, ніколи
Не знав відтак ні горьа ані смерти,
І не лишав јіх в спадку дітьом своїм.
- Ада** А чень колись јака велика жертва
Сьвіт вибавит ?
- Каїн** Невинниј пожертвуєсь
За винних ? Шчо ж би се була за правда ?
Таж ја невинниј. Шчо ја завинив,
Шчо мају бути жертвоју за гріх
Поповнениј, заким шче ја родивсьа ?
І пошчо маје знов хтось жертвуватись
За тој чужиј, предківськиј гріх ? І чиж
Се справді гріх такиј — знанья шукати ?
- Ада** Ах, Каїн, — ось ти ј сам грішиш, — бежбожно
Здаєсь ми бесіда твоја.
- Каїн** То кинь мја.
- Ада** Ніколи, хоть би ј бог тебе покинув !
- Каїн** Шчо се ?
- Ада** Два вівтарі, котрі поставив,
Зак ти в сьвітах був, Авель, шчо б на них
Принести богу жертву, јак ти вернеш.
- Каїн** А јак він знав, шчо ја так радо стану
Палити жертви, јак ось він день в день,
Покірно схилениј — тота покора
То більше страх, ніж честь, — то підла штука,
Шчо б окупити ласку творцьа !
- Ада** Ні,

Він добре робит.

Каїн

Найже си ј жертвује!

У мене ніщо жертвувать.

Ада

Плід земниј,

І свіжі парости ј пречудні цвіти, —
Се все дља господа приємна жертва,
Лиш принеси јі с скрухов, смирним серцем.

Каїн

Ја мучивсьа, орав, копав і піт лъав,
Јак Він закльав; чого шче хоче в мене?
За шчо коритись? Чи за боротьбу
С природоју, заким вна хліб ми дасть?
За шчо му дьакувати? Чи за то,
Шчо — порох, ријусь в поросі, аж сам
Знов в порох змињусь? Ја нічо; кој так,
По шчо ж фальшивить шче за те „нічо“,
Ј чинитись, шчо мій біль дља мене милиј?
А скруха? За шчо? Чиж гріх батька мого
Вже не відкуплениј веім нашем горем,
Чи не буде відкуплениј аж надто
Тим морем горьа, шчо жде рід Адамів?
Міј сијачиј, любиј син не знаје того,
Шчо в нім је зарід бесконечних мук
Дља міріяд. Волів бим в сні невиннім
Узъати го ј розбити о скалу,
Ніж маје жити, шчо б — —

Ада

О боже! Каїн —

Не рушај го, — моју, твоју дитину!
Не бієсь! За всі ті звізди, за всьу миць,
Шчо котит јіх, ја б не діткнув јего,
Хіба устами — шчирим поцілујем.

Ада

По шчо ж такі страшні слова говориш?

Каїн

Ја лиш сказав, шчо крашче б му загинуть,
Ніж плодити колись таку недољу,
Јака судиласьа јому ј — шчо тьажше —

- Ада
- Яго потомкам. Но коли тьа так
Разит сьа мова, то скажім си тільки :
Волів би був не родитись на сьвіт.
Ох, не кажи так ! Яж би не була
Зазнала шчастьа матери, шчо кормит,
Годује го і лубит ! Стіј, — збудивсь !
Міј Енох лубиј ! (Іде д дитиві) Каін, гльань
на него
Якиј живиј, цьвітучиј, крепкиј, гарниј
І втішниј ! Як на мене подабаје,
Ј на тебе, — скоро-с ласкавиј ! Тоді ми
Всі подабајемо на себе, правда ?
Отець і мати ј син, — всі наші риси
Однакі, наче образи у чистіј
Воді, јак фальа тиха, і јак ти
Спокійниј. О, луби нас, Каін, і
Себе дља нас, јак ми тебе всі лубим !
Гльань, він сьмієсь і витьага ручки,
Гльадит на тебе своїм синим оком,
Немов витаје батька, і тільце
Малесеньке, мов риба, втішно мечесь !
Забудь грижу ! Бездітний херувим
Позавидів ти батьківського шчастьа.
Благослови дитьа. Шче вно не вміје
Устами дьакувать, но вміје серцем.
Каін Благословју тьа, — јак лиш може лудське
Благословеньство знищить змијіне
Прокльатье !
Ада Знищит, Каін ! Благословенство
Вітцьа всьу хитрість змијіну відверне.
Каін Не вірју тому, — но благословју го.
Ада Гльань, ось надходить брат наш.
Каін Твіј брат, Авель.
Авель (Входить) Витај, міј брате ! Божиј мир с тобоју !

Авель Ні, аж враз жертву принесем з молитвов.
Каїн Будь ласкав, Авель, — сам жертвуј! Тебе
Јегова љубит.

Авель І тебе чень тож.
Каїн Ні, тебе більш, — но што міні до того!
Ти лише вмієш му служить, ніж ја, —
Ну, і служи му сам, — а не зо мноју.

Авель Не варт бим, брате љубиј, бути сином
Адамовим, јак бим не чтив тебе
Јак старшого, і не зазвав тѣ разом
Зо мнов служити богу, і тобі
Не дав першеньства, так јак сѣ належит.

Каїн Но ја не домагавсь першеньства того.
Авель Тим дужше жаль ми. Прошу тѣ, тепер хоть
Зроби се! Дух твој, бачитсѣ, обдав
Јакиєсь туман. А се тѣ упокојт.

Каїн Ні, ні! Нічо мене не упокојт!
Вспокојт, кажеш? Серцем ја ніколи
Не був спокійниј, хоть стихала бурѣ.
Лиши мѣ, Авель, або ја тебе
Самого лишу туј.

Авель Ні відганѣј мѣ!

Сповнімо враз оба сѣвѣатеје діло.
Каїн Га, — так, то ј так. Скажи, што тра робити?
Авель Бери си вѣтар

Каїн Ні, ти вибирај;
Длѣ мене вни — лиш дернѣ та каміньє.
Авель Ні, вибирај.

Каїн Ну, сесѣ.
Авель Сесѣ вишчиј, справді
Він личит старшому. Теперка жертву
Приладѣ.

Каїн А деж твоја?

Авель А ось, погльнѣ:

Іс стада первістки і товщ із них,
Скарб пастуха.

Каїн

У мене стад нема;

Рільник ја, — можу дати тілько те,
Що потом своїм с поля добуваю. (Збирає плоди)
Гльань, як пишајутся між цьвітів плоди!
(Оба складајут свої жертви — кождиј на своїм вів-
тари і підкладајут огонь)

Авель

Ти Каїн, старшиј, — наперед молишь,
І з жертвоју зложи подьаку богу.

Каїн

Ні, — ја шче в тім не виправниј, — ти наперед,
А ја відтак, як зможу.

Авель

(Кльачучи) Боже, ти,
Що сотворив нас і вітхнув свіј дух
У наше тіло ј нас благословив,
І, хоть згрішив отець, — ласкавиј дітьом,
Не дав јім вмерти, як були повинні,
Коли б не втишила твој правиј гнів
Твоја безмірна ласка ј доброта,
І не зільльала прощеньє, мов рај,
Замісто тьажших кар! О царю сьвітла,
Добра, краси і вічности, — ти, без
Котрого все булоби зле, — с котрим
Нічо не може бути зле, хіба
Дльа дальших цілеј вічнојі лубови,
Котрі, хоть незглубимі, всеж сповньатся, —
Ось першиј твој пастух покірно першиј
Стад пришлодок тобі жертвује, — жертва
Нічтожна, — бо і шчо ж тобі всі жертви?
Но в знак подьаки јі пријми від того,
Що ось перед лицем твојіх небес
Складаје јі ј своје лице глибоко
У порох хилит, іс котрого взьавсь, —
Тобі і твому імени на славу!

Кайн (стоїт просто) Духу, будь ти хто чи шчо
будь, — всесильниї,
Нехай і так, — і, коли добриї, добриї
Тим, шчо немає злого в ділах твоїх —
Јегова на землі, бог в небі, може
Шче різно званиї, бо твоја істота
Так розмаїта, јак і твої діла: —
Коли вже конче тѣа благать молитвов,
Пријми ј моју! Коли вже конче жертвов
Једнатъ тебе, — пријмиж і нашу жертву!
Дві ти јі ось істоти принесли.
Ти љубиш кров? На право ось сѣа курит
Кров пастухових жертв, тобі прольѣта
З јагнѣат, котрих кроваве мјасо тлїе
На вївтари, немов кадило д небу.
Колиж плїд земниї і пречудні цвїти
Пахущі, — мїј дар, зложенїј на чистїї
Траві перед лицем блискучим сонцѣа,
Шчо јїх зростило — бїльш ти до вподобї
За те, шчо меньше мучились і радше
Дїл твоїх образ, а не дар благальниї, —
Коли гльадиш прихильно на огонь
Без крови і на вївтар без мјасива,
То гльанъ на мїј! Тој, шчо ти се приносить,
Такиї, јак ти го сотворив; ні о шчо
Тебе не просит на колїнах. Вбиј го,
Јак злиї! Тиж всемогушчиї, ти се можеш, —
А він безсильниї. А јак добриї, вбиј го,
Або не вбиї, јак хочеш! В твоїї силі
Все: зло ј добро лиш с твеї дієсь волі,
А вна чи зла чи добра, — ја не знају,
Бо ні всесильниї ја, ані судѣа
Всесильному; ја мају лиш терпїти
Шчо він зішле, — так јак терпїв і доси.

(Огонь на Авельовім вівтарі розгарається в ясну поломінь і палахкотит до гори, між тим вихор розвалює Каїнів вівтар і розкидає плоди по землі).
Авель (на колінах) Молись, мій брате, бог гнівний на тебе.

Каїн За шчо ?

Авель Бач, плоди по землі розкинув.

Каїн Нехај ідут там, відкіля взьались;
Ліх сім'я свіжі плоди шче зародит.
Твоја офіра — м'ясо зашкруміле —
Миліше, бачу; глян' як небо наче
Зідає поломінь важку від крові.

Авель Не думај про приємність мејї жертви,
А о новіј від себе жертві, Каїн,
Пок не за пізно!

Каїн Ні вже, ні сам жертви
Складать не буду, ні тобі не дам!

Авель (встаючи) Шчо ти задумав, Каїн ?

Каїн Розвалити
Отсего підлизајка хмар, брудного
Мізерних твоїх псалмів вішчуна,
Сесь вівтар, кровју збризьканиј з невинних
Лягн'ят!

Авель (заступає вівтар) Стій, і до грішних слів грішніших
Шче діл не додавај! Остав сеј вівтар,
Бо він св'ятіј через тоту вподобу,
З јакоју бог приняв із него жертву!

Каїн Вподобу! то такиј му милиј дим
Спаленого м'ясива, скріпла кров,
І матереј блејучих жал' за плодом
Порізаним? Така му мила мука
Худоби біднојі, шчо в'єсьа з болю
Ніж в серці чујучи? Проч с тим кровавим
Столом, нај дн'я св'ятого не поганит!

- Авель** Дај спокіј, брате! Не рујнуј на силу
Міј вівтар! Лиш тоді ти го віддам,
Як схоч нову на нім принести жертву.
- Каін** Нову?! Вступись! А ні, то може шче
Та жертва....
- Авель** Шчо ти кажеш?
- Каін** Проч! Вступисьа!
Твій бог кров лубит! Стережись, шчо би не
Дістав јі більше шче!
- Авель** Нехај! Він сьвідок!
Но ја не вступлюсьа від вівтаря,
Шчо був му милиј!
- Каін** Як себе сам лубиш,
Вступись, нај дерње се розмечу по
Земли, с котројі взьате, бо....
- Авель** (не даје му) Ја лубју
Більш бога, ніж житье!
- Каін** То дајже му
Житье своје, — і так житье він лубит!
(Каін вхопив сук з вівтаря і вдарив Авельа в скрань)
- Авель** Шчо робиш, брате!
- Каін** Брате!...
- Авель** Боже міј,
Пријми міј дух до себе і прости
Тому, хто вбив мја! Він не знав, шчо робит!
Каін, дај... дај ми руку... і скажи
Нешчасніј Цільлі...
- Каін** (по хвили остовпіньа) Веся рука моја
Червона. Шчо се? (Довго мовчит, поглядајучи
блудом довкола)
Де ја? Сам-саміськиј.
Де брат міј Авель? Каін де? Чи правда,
Шчо ја ось ту? О брате міј, встань! Шчо
Лежиш так на мураві? Не час спати.

Чого-с так зблід? Шчо в тебе? Шче недавно
Був ти здоровиї, сильниї!... Авель, не жартуй!
Я вдарив в злости, але не на смерть.
О, пошчо ж боронив-с ми?.... Се, мана!...
Ти хочеш мја злякати.... Оден — одніськиї
Удар! О рушсьа, рушсьа, — тільки рушсьа,—
Так, — добре, так!.... дихни на мене!....
О боже, боже!

Авель (по тихо) Хто згадав про бога?

Каїн Я, твії забійця.

Авель Бог прости тя! Каїн,
Втиш бідну Цільльу, — лиш оден лишивсь
її брат! (Умирає)

Каїн Міні ні-оден! Хто мја брата збавив?
Він дивитсьа, — значит, він не мертвиї!
Смерть, сеж мов сон, — а сон повіки жмурит.
Уста отверті тож, — значит, він дше!
А прецінь духу не сьлідно! А серце, —
Чи бжесь воно? Здає ми сьа! Ні, ні!
Чи все то сон, чи ја враз опинивсьа
У їнчім, гіршім сьвіті? Підо мнов
Земльа дрожит!.... А се знов шчо? Шчось
мокре....

(Прикладає руку до чола і відтак обзирає жеї)

Роси нема.... Се кров! Моја се кров.

Кров мого брата, лиш пролита мноју!

По шчо ж ја шче жију, колим кров власну

Житья позбавив? Ні, не може бути,

Він не мертвиї! Чиж мовчанка, то смерть?

Він збудитсьа, — ја ту зажду при нім.

Житьє не так слабе, шчо би так швидко

Загасло! Ні! Він говорив шче вишсьля....

Як ја до него заворью?.... „Брате?“

Ні, — годі; брат же брата чень не бже.

А прецінь... прецінь... О, скажи хоть слово!
Хоть словечко тим голосом лагідним, —
Щоб ми мій власний голос не обрид!
(Цільля надходить)

Цільля

Я чула стук глухий; шчо се таке?
Се Каїн ось сторожит мужа мого.
Шчо дієш, брате? Він заснув? О небо!
Який блідий!... Сьа пасмуга, — ні, ні,
Ні, — се не кров! Хтож міг би кров його
Пролить? Мій Авель, шчо ти? Хто се вдіав?
Не рушаєсь, не дише, — наче камінь
Рука його мертва паде із меї!
Недобрий Каїн, — чом ти не прибіг
В пору, не боронив його? Шчо будь
Яго напало, — тиж сильнішиј, ти
Повинен був го заступить собов
Від ворога! Адаме! Ево! Адо!
Сьуда! Сьуда! На сьвіт сьа смерта зявила!
(Вибігає)

Каїн

(сам)

А хто на сьвіт јі визвав? Ја, шчом брививсь
І слова „смерть“, шчом гадкоју самоју
О ніј так мучивсь, хоть јем шче ј не знав,
Јак вигльадаје вна! Ја в сьвіт приніс јі:
Ја кинув брата у јејі холодні
Обньатъа, — начеб і сама вона
Не в силі того вдіати без мене
Тепер ја пробудивсьа — сон понуриј,
Отуманив мја, — но він спит на віки!
(Адам, Ева, Ада і Цільля входять)

Адам

На Цільлі крик трівожний надбігају.
Шчо ту? Чи справді?... Сину мій! Мій сину!
Жінко, гльань, — діло ось змијі ј твоје!

Ева

Ох, не нагадуј! Зуб змијі гризе
Ми серце. Авель! Наймилишиј мій!

- Боже, — сьа кара тьажша, ніж мій гріх!
За шчо ж, за шчо ти видер го міні?
Адам Хто або шчо зробило се? Мов, Каїн, —
Ти був при тім! Чи дух противній богу,
Чи дикий звір лісній?
- Ева** Га, сьвітло блисло
Міні, мов перун с чорних хмар!... Сеј сук
Тьажкиј, кровавиј, з вівтаря добутиј
І надгорілиј, а червониј...
- Адам** Сину,
Озвись, повідж нам, шчо хоть як нещасні,
Ми шче стораз не стали нещасніші.
- Ада** Скажи, мій Каїн: се не ти!
Ева Він! він!
Вже видно! Винну голову схилив,
Закрив руков, кровавов від забійства
Погані очи.
- Ада** Мати, — стій, шчо кажеш!
Виравдајсьа, Каїн, с тьажкојі завини,
Котру на тьа в роспуці мати вергла.
- Ева** О боже! Вічне змијіно прокльатъе,
Нехај на него спаде, лиш на него!
Нај не кидаје го роспука!...
- Ада** Стій!
Не проклинај го, мати, — сеж твій син!
Не проклинај го, мати, — сеж мій брат!
Мій муж!
- Ева** Він не лишив ти брата! Видер
У мене сина, в Цільлі видер мужа;
Тож нај, прокльатиј, проч іде від мене!
Ја вирікајусь го, јак він сьа вирік
Чутья і серцьа!... Смерте, смерте! Чом
Мене ти першу не взяла, — јаж перша
Накликала тебе! По шчо мні жити?

Адам Ні, Ево, — не гріши шче в лютім горьу!
Давно важкаја доля нам судилась, —
Ось початок; зносім же засуд наш,
Шчоб бачив бог наш, шчо ми вірні слуги
Јего сьвјатојі волі.

Ева

Божа воля?

Ні, воля сего дјавола — не сина,
Котрогом зродила, шчоб труном сьвіт сеј
Укрив. Нај всі прокльатъа жизнї впадут
На него! Нај пустиньами жене го
Така роспука, як із рају нас, —
Аж власні діти то з ним зробјат, шчо
Він з братом својім! Нај огнисті духи
З мечами гонъат го день в день! Нај змијі
Зальжут стежку перед ним! Нај плоди
Землі в јего устах распеліјут!
Нај листье, на котрім він спати лъаже,
Скорпјони вкријут! Нај убитиј в сні го
Не покидаје, а на јаві нај го
Не покида смертельниј страх! Вода
Нај в кров сѧ змінит, скоро він нагнесь,
Шчоб закропить уста својі пльугаві!
Нај все, шчо је, втікаје перед ним!
Проч! Жиј у муках, від котрих би другиј
Згиб! Смерть твоја страшнїша будь від смерти,
Бо ти јі першїј сьвіту показав!
Проч! братобїјце! „Каїн“ нај по вік
Звесь братобїјцьа в пізних поколінъах,
Котрі тѧ кльастимут, хоть ти ј отець јїх!
Нај висхне під тобов трава! Нај ліс ти
Відмовит тїни, всѧ земля — могили
І гробу, сонце — сьвітла, бог — небес! (Відходить)

Адам

Иди гет, Каїн! Нам не жити разом.
Иди, лиши міні вмерлого. Сам ја

- Останусь. Нам не бачитись ніколи.
- Ада** О отче, — не прогоньуй го! Не кидај
Щче ј ти прокльаць на него окрім Еви.
- Адам** Ја не клину. Проклін јего, — то совість.
Ходімо, Цільља.
- Цільља** Ні, — ја с трупом лищусь.
- Адам** Ми вернемо, јак він піде, — сповнити
Важкиј свіј обовјазок. Ну, ходи.
- Цільља** Щче поцілују те бліде лице,
Уста, недавно теплі щче... міј милиј! Авель!..
(Адам і Цільља відходьаь, плачучи).
- Ада** Каін, ти чув, — нам треба геть іти;
Ја вже готова; діти гнеть будут;
Ја возьму Еноха, а ти сестричку.
Ходімо відси, заки сонце зајде,
Щчобисмо в пушчи в пітьмі не зблудили!..
Озвись до мене, Каін! До својі Ади.
- Каін** Лиши мја.
- Ада** Адже всі тебе лишили.
- Каін** Чом ти не јдеш? Чиж не бојішсьа жити
Ураз іс тим, котриј отсе зробив?
- Ада** Одного бојусь лиш: без тебе жити!
Страшне се діло, щчо взьало ми брата, —
Но ја о тім не сьміју говорити;
Воно останесь між тобов а богом.
- Голос** Каін! Каін!
- Ада** Чи чујеш голос?
- Голос** Каін! Каін!
- Ада** Се ангел кличе! (Ангел господніј входить)
- Ангел** Де је брат твој Авель?
- Каін** Хібаж ја сторож брата свого?
- Ангел** Каін,
Щчо ти зробив? Кров брата твого кличе
З землі о месть до бога. Від тепер

Будь ти проклятиј на земли, шчо с твојіх
Нешчадних рук кров брата твого шила.

Коли відтак почнеш орати поле,
Воно не дасть ти плоду свого; блудом
Ходити мусиш по землі до смерти.

Ада Чиж зможе знести він страшну ту кару?
Ось ти го гониш з рідної землі,
І мусит він скриватись перед божим
Лицем, ходити блудом по землі?

Каін А леж яго убје, хто го де здибле!
Ох, коб так сталось! Але хтожь убје мја?

Ангел Коли сеј сьвіт пустиј шче і безлюдниј?
Ти брата вбив, — а хтож тобі поручит,
Шчо власниј син твій не убје тебе?

Ада О сьвітліј духу! Змилујсь! Не кажи,
Шчо сьа большча грудь убійцьу кормит,
Таж шче убійцьу власного вітця!

Ангел Він бувби тим лиш, чим яго отець.
Чиж не кормила Еви грудь яго,
Шчо ось стојіт, спльамлениј кровју брата?
А братобіјцьа родит батькобіјцьу.
Но так не станесь; господь, мій і твій бог
Велів ми знак на Каіна покласти,
Шчоби беспечно јшов по сьвіті. Хто
Вбје Каіна, тој семикратну шімсту
Пријме. Ходи сьуда.

Каін Шчо хоч від мене?

Ангел Покласти знак ти на чоло, шчоби
С тобов не сталось те, що ти зробив.

Каін Ні, забіј мја!

Ангел Не може сего бути. (Кладе знак
на Каінове чоло)

Каін Палит до мізку, — но нічим тој жар
Напротів того, шчо кішит ми в серци.

- Ангел** Чи маєш шче шчо? все знесу, шчо зможу.
Гордиј, упертиј був ти від дитиньства,
Твердиј, як поле те, шчо меш орати;
Но вбитиј тихиј, мов јагня лагідниј.
- Каїн** За швидко ја вродивсь пісьльа гріха,
Заким шче материн очистивсь дух
Від слів змиї, заким шче перестав
Адам оплакувати рај. Но чим
Ја ставсь, тим је. Ја не бажав житья,
Не сотворивсьа сам; но як би смерть
Моја могла јому житье вернути...
Чомуж би ні? Приклич го до житья,
А ја нај згину; бог відасть житье
Јому, котрого љубит, — ја лиш страчу
Те, шчо ніколи не було ми миле.
- Ангел** Не бути сьому! Сталось, шчо сьа стало.
Иди і жиј; твојі будущчі діла
Нај не будут такі, як се посьлідне (Шчезаје)
- Ада** Він шчез. Ходімо. Чују вже, як в нашім
Шатрі маленькиј Енох плаче.
- Каїн** Ах,
Він шче не зна, чого він плаче! Ја,
Шчо-м братню кров прольав — не можу
плакати!
- Но ј штири ріки не обмили б мејі
Душі. Як мислиш, Адо, — чи мій син
Шче зможе глянупи на мене?
- Ада** Як бим
Гадала, шчо не зможе, то бим..
- Каїн** Ні, —
Не тра грозить! — і так досить нам того!
Јди до дітеј. Ја швидко пријду д тобі.
- Ада** Ні, не лишајсь при трупі сам. Ходім враз.

Каїн О сьвідку ти мертвиј а вічний, ти,
Котрого кров незмита небо ј земљу
Чорнит! Чим ти тепер — не знају; но
Јак би ти знав, чим ја, то ти би певно
Простив мја, — хоть ні бог ні власне серце
Мене ніколи не простит! Прощај же!
Не сьміју ја, не важусьа дїткнути
Твојого трупа. Ја, шчо виjšов с того
Самого лона, шчо і ти, — шчо ссав
Ту саму грудь і часто д својїј груди
Тебе в дигинїј ласці притискав, —
Тепер не сьміју ј гљанути на тебе,
Ні то зробіть, шчо ти б зробив дља мене —
Твоје холодне тіло в грїб зложити —
У першиј грїб, на сїј землі проритїј!
А хто прорив тој грїб? О земле, земле!
За всі ті плоди, шчо-с міні давала,
Ја ось шчо дав ти! — А тепер в пустиньу!

Ада (схильуєєь і цілує труп Авельа) Сумна, завчасна смерть
тобі судилась,

Мїј брате! З всіх, шчо за тобов сумујут,
Лиш ја не сьміју плакати. Ја тепер
Не проливать, — сушить повинна сльози.
А прецінь ја найбільш тебе жалїју,
Тебе і того, шчо тья вбив. Ну, Каїн,
Тепер готова ја іти с тобов.

Каїн На східниј бік від рају стежка наша.
Там најпустїше — најкрашче дља мене.

Ада Веди мја, а нај бог тебе веде, —

А діти наші на руках несім.

Каїн Убитїј брат бездїтнїј був. Підтївав ја
Корїнь нового роду, шчо би швидко
Розвивсьа був в пречудне, чисте древо,
І злагодив моју горьачу кров,

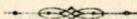
Рід Авельа змішавши з моїм родом.

О брате, брате !

Ада
Каїн

Мир души його !

А моїй ? (Відходить.)

Замітка перекладчика.

Хотючи зрозуміти основну думку „Каїна“, треба зважити його з двох боків: с психологічного і історичного. Мисльачиї, бажаючиї знанья і правди дух людський, поставлений серед таких льудеї і таких обставин, котрі ніяким способом не можуть придати му сили і спосібности до дальшого розвитку, серед льудеї або надломаних горем, як Адам та Ева, або вихованих в смирности та безмисній ульаглости авторітетам, як Авель та Цільья, — такиї дух конечно мусит обридити собі житье, зазираючи перед ним вхід до знанья, обридити собі льудеї, будь вони ї најближчі йому і најдобродушніші, мусит рватисья думкою в безмір, мучитисья всіми тими важкими питаннями, котрими від віків мучитисья все чоловіцтво. Традиції релігійні, с котрими стрічаєсья на кождім кроці, дразнять його, побуджуют до безплідного мисленья про рай та смерть, но при тім він невпинно розкриває всі їх суперечности і мучитисья ними, не маючи ні сили ні вмілости на тільки, шчоб їх відкинути зовсім, а не можучи в них ніяким способом најти заспокоєнья.

А тепер подумајмо собі, шчо станесѣа с тим чоловіком, коли нараз отворитсѣа перед ним вхїд до пожаданого знанья і він в одній годинї зумїє обнѣати оком безмір сѣвітовїй, зумїє виїяснити собі минувшїсть і теперїшнїсть. Бесконечнїй прилив нових вражїнь і понѣать оголомшит жеґо. Він видит докладно, шчо се справдї знанье, котрого так бажав, — але він розчарованїй: знанье тото вказує му тїлько факти, голї, мертві факти, добутки потужних сил і влїянь, котрим він підлагає, як найменчїй атом і як безмірне сѣвітове тїло. А він ждав сказївок, успокоєнья! Він не знає, шчо воно лежит в фактах, шчо по за ними жеґо нема, шчо треба тїлько вмїти складати їх, шчоб почувти в души ублагороднѣуюче, піднесле влїянье правди. Жеґо дух, вирослїй під гнетом авторїтету, мислит дедуктївно, шукає насамперед „прїнципїв“, „основ“, с котрих би мож усе виводити, — а факти не дајут їх, вони домагајутсѣа мисленья індуктївного, до котрого він шче неспосїбнїй. Се доводит жеґо до роспуки, до проступку. Проступок надломит жеґо тїло, затемнит жеґо думку, но незломит жеґо духа, не вгне го під ярмо авторїтету. Ось психологїчне, глибоко правдиве і льудське значїнье Каїна.

Але при тїм всїм Каїн — пројава історична. Се мисльачїй чоловік двацѣятїх рокїв нашого столїтѣа. Велика політична реакція того часу, страшнїй суспїльнїй і умисловїй гнет — се ґрунт, на котрїм він вирїс. Најважнїші, наїднеслїші духовї потреби чоловіка старанно придавјувались, а наїслабше їх зајавленье вважалось грїхом, проступком. Думка скована кајданами „Сѣвјатої спілки царїв“ не могла розвиватись свобїдно і прогонялась, мов дикиї звїр. Наука пісѣльа широких, хоть пустїх ідеї XVIII. віку звернула до слїдженья малесеньких часток, спеціальностей і витре-

вало, хоть поволи громадила цінні матеріяли на пізніше, але своїм сучасним не могла шче дати нічого, а найменьш усеґо — широкого сьвітоглядю, принципів і — успокоєнья. Такі широкі погляди конечні дльа житья, брались від вісімнаїцятьовікових мислителів, переважно від Руссо з одного а Јума з другого боку. Скептицизм Јума — основна черта Каїнового характеру.

А побіч сеґо большчого, вічно бажајучого і вічно невдоволеного духа јакжеж пречудно јасніје звїзда нової надїї, ідеал женщини, ідеал нової лудськости — Ада! Лубов до лудеј у неї безгранична і тотя лубов, мов чудодїйна лїска, рїшаје і роспугује всі трудности, в котрих путајесь і мучитесь Каїн. Мисль жеї, правда, не зовсім шче розвита, але сила лубови додаје мисли крил. „Хоть бог тебе покине, — ја буду лубити тебе!“ — ось тот вершок, до котрого підносит жеї безгранично ніжне чутье. Лубов одним проблизком стрьасаје з неї пута авторїтету, в котрих виросла і за котрими стоїт в початку драми, — вона при кінци — тїлько чоловік, вона не стане ніколи викидати Каїнови јего діло, не стане винити го за јего ј своју недольу, јак Адам винит Еву, — вона радше підопре јего в дальшїј праці думок і својеју шчирїстью постарајесь заґоїти бодај по части глубоку јего рану.

Від видавців.

Вже в першій книжочці „Дрібної бібліотеки“ висказали ми, яка její ціль і яке její завданье. Вона має на оці передовсім нашу молодіж, бажає збудити в ній охоту до розумного мисленья і сьлідженья і подати јїј сказівки, в јакім напрямі повинна працювати, щоб познакомитисья з загальним ходом науковојї роботи в Европі і з новішчими добутками тојї роботи.

Книжочки „Дрібної бібліотеки“ виходити будут, о кілько мож, најчастіше, в објемі пересічно від одного до трьох печатних листів і в ціні 10—20 кр. Головніј склад дльа Львова „Книгарња Польська“ і „Книгарња Ріхтера“, -- на провінціјї мож дістати в кождіј книгарни.

Доси вијшли :

Книжка I. Повѣсти Еркмана Шатріана, переклавъ Романъ Розмаринъ. Цѣна 15 кр.

Книжка II. Література Українська, проскрібована рядом російським, М. Драгоманова, з французького. Ціна 10 кр.

Книжка III. Відки і јак взьалисья льуде на землі, Ернета Геккеля, переклав Іван Франко з німецького. Ціна 10 кр.

Книжка IV. Каїн, містеріја в трьох діјах, Гордона Байрона, переклав Іван Франко. Ціна 20 кр.

В пјатіј книжці вијдут „Думи і пісьні најзнатніјших европејських поетів“. У шестіј зоологічна розвідка Пісарера „Пчолы“.

B-261

2 пр.

2006

359548

44
B 261

2 mp

1986 0522